

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Barbora Hemzová

**Ochranná opatření se zaměřením na ochranné léčení
a zabezpečovací detenci**

Diplomová práce

Olomouc 2018

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Ochranná opatření se zaměřením na ochranné léčení a zabezpečovací detenci“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Praze dne 30. listopadu 2018

Barbora Hemzová

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí své práce doc. JUDr. Miroslavě Vráblové, PhD za cenné připomínky a rady, které jsem využila při psaní diplomové práce. Za pomoc s kapitolou o ochranném léčení v aplikační praxi děkuji primáři oddělení ochranné léčby Psychiatrické nemocnice Bohnice MUDr. Jiřímu Švarcovi.

Dále bych ráda poděkovala své rodině, která pro mě celým studiem byla neuvěřitelnou podporou a svému příteli Matyášovi za to, že ve mne věřil.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	7
ÚVOD.....	8
1 OCHRANNÁ OPATŘENÍ OBECNĚ.....	10
1.1. VYSVĚTLENÍ POJMU OCHRANNÝCH OPATŘENÍ	10
1.2. ZÁSADY UKLÁDÁNÍ OCHRANNÝCH OPATŘENÍ.....	11
1.3. TRESTY V POROVNÁNÍ S OCHRANNÝMI OPATŘENÍMI	13
1.4. OCHRANNÁ OPATŘENÍ UKLÁDANÁ FYZICKÝM OSOBÁM.....	14
1.4.1. Ochranná opatření ukládaná obecně	14
1.4.2. Ochranná opatření ukládaná mladistvým pachatelům	14
1.5. OCHRANNÁ OPATŘENÍ UKLÁDANÁ PRÁVNICKÝM OSOBÁM	15
2. OCHRANNÉ LÉČENÍ.....	16
2.1. VYSVĚTLENÍ POJMŮ	16
2.2. OKRUH OSOB, KTERÝM SE OCHRANNÉ LÉČENÍ UKLÁDÁ	17
2.2.1. Vymezení souvisejících pojmů	17
2.2.2. Obligatorní uložení ochranného léčení.....	18
2.2.3. Fakultativní uložení ochranného léčení	20
2.3. FORMY A DRUHY OCHRANNÉHO LÉČENÍ.....	21
2.3.1. Formy ochranného léčení	21
2.3.2. Druhy ochranného léčení.....	22
2.4. TRVÁNÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ.....	23
2.5. UPUŠTĚNÍ OD OCHRANNÉHO LÉČENÍ.....	24
2.6. SKONČENÍ OCHRANNÉHO LÉČENÍ	24
2.7. VÝKON OCHRANNÉHO LÉČENÍ.....	25
3. ZABEZPEČOVACÍ DETENCE.....	27
3.1. VYSVĚTLENÍ POJMŮ, DŮVODY VZNIKU.....	27
3.2. UKLÁDÁNÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	29
3.2.1. Obligatorní uložení zabezpečovací detence	29
3.2.2. Fakultativní uložení zabezpečovací detence.....	30
3.2.3. Způsoby ukládání zabezpečovací detence	31
3.3. VÝKON ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	31

3.4. TRVÁNÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE.....	33
3.5. ZMĚNA ZABEZPEČOVACÍ DETENCE NA OCHRANNÉ LÉČENÍ A OPAČNĚ.....	34
3.6. ÚSTAVY VYKONÁVAJÍCÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCI V ČESKÉ REPUBLICE.....	34
3.7. SKONČENÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE.....	34
4. ZABRÁNÍ VĚCI	36
4.1. UKLÁDÁNÍ OPATŘENÍ.....	36
4.2. ZABRÁNÍ NÁHRADNÍ HODNOTY VE VZTAHU K ZABRÁNÍ VĚCI	38
4.3. ZABRÁNÍ SPISŮ A ZAŘÍZENÍ.....	38
4.4. ZABRÁNÍ VĚCI V ZÁKONĚ O TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB	39
4.5. VÝKON OCHRANNÉHO OPATŘENÍ.....	40
5. ZABRÁNÍ ČÁSTI MAJETKU	41
5.1. UKLÁDÁNÍ OPATŘENÍ.....	41
5.2. ZABRÁNÍ NÁHRADNÍ HODNOTY	44
5.3. ZABRÁNÍ ČÁSTI MAJETKU V ZÁKONĚ O TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB ...	44
5.4. VÝKON OCHRANNÉHO OPATŘENÍ.....	45
6. OCHRANNÁ VÝCHOVA.....	47
6.1. UKLÁDÁNÍ OPATŘENÍ.....	47
6.2. VÝKON OCHRANNÉ VÝCHOVY	49
6.3. PŘEMĚNA ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVY, PODMÍNĚNÉ UMÍSTĚNÍ MIMO VÝCHOVNÉ ZAŘÍZENÍ.....	50
7. KOMPARACE SE ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVOU.....	52
7.1. SLOVENSKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA.....	52
7.1.1. Ochranné léčení.....	52
7.1.2. Detence.....	53
7.2. NĚMECKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA.....	54
7.2.1. Umístění v psychiatrickém ústavu	54
7.2.2. Umístění v ústavu pro odvykací léčbu	55
7.2.3. Umístění v zabezpečovací detenci	55
7.2.4. Komparace právních úprav	56
8. OCHRANNÉ LÉČENÍ V APLIKAČNÍ PRAXI	57
9. ÚVAHY DE LEGE FERENDA.....	59

ZÁVĚR	61
SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ	63
PŘÍLOHY	69
PŘÍLOHA Č. 1: DOTAZNÍK PRO PSYCHIATRICKOU NEMOCNICI BOHNICE	69
PŘÍLOHA Č. 2: STATISTICKÉ ÚDAJE O ULOŽENÍ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE.....	70
Počet uložených detencí v letech 2008 - 2017	70
Porovnání dle pohlaví	71
Porovnání dle občanství	72
SHRNUTÍ	73
SUMMARY	73
KLÍČOVÁ SLOVA	74
KEY WORDS	74

Seznam použitých zkratk

atd.	a tak dále
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Evropská úmluva o lidských právech
LZPS	usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
OČTŘ	orgány činné v trestním řízení
odst.	odstavec
OL	ochranné léčení
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
písm.	písmeno
prof.	profesor
StGB	Strafgesetzbuch
TOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
TOS	trest odnětí svobody
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ust.	ustanovení
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ve spoj.	ve spojení
VTOS	výkon trestu odnětí svobody
ZSVM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
ZSZS	zákon č. 373/2011 Sb., zákon o specifických zdravotních službách
ZVZD	zákon č. 129/2008 Sb., zákon o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Trestní právo je součástí právního řádu každého demokratického státu. Chrání právní hodnoty, zájmy, demokracii a svobody. Téma ochranných opatření je v systému českého trestního práva podstatné, neboť tato část trestněprávních sankcí bývá možná někdy opomíjena zejména v porovnání s tresty, ať už se bavíme o počtu jednotlivých institutů nebo způsobu a četnosti jejich ukládání. Jejich význam je ovšem nesporný, zejména v situacích, kdy by použití trestu bylo naprosto nevhodné. Trestní právo má možnost reagovat na danou situaci a individuální potřebu pachatele za současného naplnění represivní funkce trestního práva. Ochranná opatření jsou účinným nástrojem pro terapeutické působení na osobu pachatele nebo osoby, která spáchala čin jinak trestný.

Téma je bezesporu aktuální. Jelikož často při výkonu ochranných opatření dochází k omezení osobní svobody, dotýká se také tématu lidských práv. Aktuálnost spatřuji také v zavedení nového ochranného opatření, zabezpečení části majetku, které změnilo koncepci ochranných opatření a systému jejich ukládání.

Cílem diplomové práce je jednak nastínění ochranných opatření tak, jak jsou nyní upravena v trestním zákoníku, ale také zhodnocení, zda je právní úprava dostatečná či nikoli za použití odborných zdrojů, článků a názorů odborníka z lékařské praxe. V případech, že úprava dostatečná není, je cílem práce navrhnout změny, které by v budoucnu mohly nastat pro lepší srozumitelnost a přehlednost právní úpravy. Jelikož je téma velmi obsáhlé, rozhodla jsem se zaměřit primárně na ochranné léčení a zabezpečovací detenci. Dle mého názoru ovšem nelze nezmínit také ostatní ochranná opatření pro získání komplexního povědomí o právní úpravě. V diplomové práci se budu snažit poukázat na zajímavou judikaturu, která se s ochrannými opatřeními pojí, neboť ta je dle mého nejdůležitějším zdrojem pro pochopení celého konceptu ukládání. Na závěr bych ráda využila možnosti dotazů na MUDr. Jiřího Švarce, primáře Psychiatrické léčebny Bohnice. Na základě všech kapitol bude diplomová práce na závěr poukazovat na případné nedostatky právní úpravy a bude navrhován postup *de lege ferenda*.

Diplomová práce je členěna do jednotlivých kapitol, které odpovídají jednotlivým ochranným opatřením dle trestního zákoníku. První kapitola je věnována vysvětlení pojmu ochranných opatření, následují kapitoly věnující se ochrannému léčení, zabezpečovací detenci, zabránění věci, zabránění části majetku, ochranné výchově. Poté bude využito metody komparace s cizími právními řády, pro svou práci nejpřínosnějšími státy shledávám Německo a Slovensko. V následující kapitole budou zpracovány výsledky dotazníku. Na závěr je kapitola věnovaná úvahám *de lege ferenda* s možnými nástiny změn, které by se mohly v legislativě udát.

V diplomové práci budou použity jednotlivé vědecké metody, především metoda vědeckého popisu, analýzy a explanace v teoretických kapitolách 1 – 6, komparace v kapitole 7, metoda dotazování ve formě dotazníkového šetření v kapitole 8 a v poslední kapitole byla použita metoda analýzy a indukce.

Základní hypotéza, která bude v diplomové práci ověřována, je stanovena jako: „Je právní úprava ochranných opatření dostatečná, a pokud ne, jaké jsou možnosti jejího zlepšení do budoucna?“

Diplomová práce je zpracována k 30. listopadu 2018.

1 Ochranná opatření obecně

1.1. Vysvětlení pojmu ochranných opatření

Trestní právo plní několik funkcí, ze kterých vychází koncepce trestního zákoníku (dále TZ) a ostatních zákonů. Jedná se o funkci ochrannou, preventivní, regulativní a funkci represivní.¹ S trestněprávními sankcemi, mezi které ochranná opatření patří, se pojí primárně funkce ochranná, která vyjadřuje to, že trestní právo chrání společnost a společenské vztahy před společensky nejnebezpečnějšími útoky fyzických osob. Represivní funkce znamená, že trestní právo má být prostředkem individuálního působení na pachatele trestného činu a zabránění mu páchat další trestnou činnost a zároveň vytvářet podmínky pro převýchovu.² Naplnění těchto dvou zásad je zajištěno trestněprávními sankcemi. Jejich systém je totiž jedna z nejdůležitějších trestněprávních i trestně-politických otázek, protože skrz systém sankcí jsou funkce realizovány. Trestní právo má tedy poskytovat OČTŘ takové nástroje, které mohou účinně kontrolovat kriminalitu³ a jen takto lze formovat soustavu právních následků, ve které nebude docházet k zásahům do její struktury.⁴ Dle § 36 TZ máme trestní sankce dvojího typu – tresty a ochranná opatření⁵, jedná se tedy o systém dualismu trestněprávních sankcí.⁶ Tento systém byl zaveden s ohledem na rozdílný účel trestů a ochranných opatření. Obecně lze říct, že významem by trest měl přesahovat uložení ochranného opatření.⁷ Ochranná opatření se dříve jmenovala zabezpečovací opatření a jsou historicky mladší než tresty.⁸

Ochranná opatření nemají v zákoně přesnou definici. Jsou to prostředky státního donucení, kterými se dosahuje účelu zákona, specifické právní následky nejen trestného činu, ale i činu jinak trestného.⁹ Ochranná opatření ukládá příslušný soud na základě zákona v trestním nebo také výjimečně v občanskoprávním řízení.¹⁰

Ani účel ochranných opatření není v zákoně přesně definován. De lege lata lze vycházet z účelu trestu, kterým je ochrana společnosti před trestnými činy a jejich pachateli.¹¹

V § 98 odst. 1 TZ je taxativně stanoven výčet druhů ochranných opatření. Jedná se o ochranné léčení (dále OL), zabezpečovací detenci (dále ZD), zabránění věci, zabránění části majetku a ochrannou

---

¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 24.

² Tamtéž.

³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 548.

⁴ Tamtéž, s. 547.

⁵ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále TZ)

⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 462.

⁷ VANDUCHOVÁ, Marie. Má být dvojkolejný systém sankcí nahrazen jednokolejným? *Trestní právo*, 2000, roč. 5, č. 10, s. 7.

⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 546 – 547.

⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 462.

¹⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 630.

¹¹ Tamtéž, s. 554.

výchovu. Ochranná opatření se ukládají na základě jiných hledisek než tresty. U trestů platí zásada nulla poena sine culpa, čili „žádný trest, kde není vina“, což znamená, že trest lze uložit pouze v případě, že je pachatel vinen. Ochranná opatření lze oproti tomu uložit na základě jiných právních a faktických podmínek a z toho následně vyplývá rozdělení do tří skupin.

První skupinou jsou ochranná opatření, která se ukládají trestně odpovědným osobám (například OL uložené pachateli trestného činu spáchaného ve zmenšené přičetnosti za současného snížení trestu odnětí svobody (dále TOS) pod dolní hranici trestní sazby dle § 40 odst. 2 TZ, a další), druhou skupinou jsou ochranná opatření ukládaná osobám trestně neodpovědným (například OL ukládané pachateli činu jinak trestného, který je nepřičetný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný dle § 99 odst. 1 TZ, a další) a třetí skupinou je potom ochranné opatření zabránění věci uložené osobě, která nelze stíhat nebo odsoudit nebo kdy soud upustil od potrestání nebo ohrožuje-li věc bezpečnost lidí nebo majetku nebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zločinu dle § 101 odst. 1 TZ.¹²

1.2. Zásady ukládání ochranných opatření

K ochranným opatřením a jejich ukládání se vztahují zásady dvojího typu – jednak zásady obecné pro ochranná opatření a tresty upraveny v § 37 a 38 TZ a dále zásady zvláštní, které jsou upraveny v § 96 TZ, tyto se vztahují pouze k ochranným opatřením samostatně.¹³ Toto dovozujeme z použití pojmu „trestní sankce“, který v sobě zahrnuje jak tresty, tak ochranná opatření na základě § 36 TZ.¹⁴

První zásadou, která je obecná pro oba druhy trestněprávních sankcí, je zásada nulla poena sine lege neboli „žádný trest bez zákona“, která je vyjádřena v čl. 39 Listiny základních práv a svobod (dále LZPS) a v § 37 odst. 1 TZ – „*trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona*“.¹⁵ Jedná se o součást širší zásady nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege (žádný trestný čin bez zákona, žádný trest bez zákona) vyjádřené v § 12 odst. 1 TZ a tato zásada je dle výkladu ESLP zaručena také v čl. 7 EÚLP¹⁶. Jak již bylo uvedeno výše, v § 37 odst. 1 TZ je použit pojem „trestní sankce“, kterým se rozumí jak tresty, tak ochranná opatření, je tedy zjevné, že i ochranná opatření nemohou být uložena, není-li k tomu zákonný podklad a důvod. Typ ochranného opatření, jakož i způsob jeho ukládání, musí být stanoven pouze zákonem, nelze ukládat ochranná opatření

---

¹² KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 632.

¹³ TZ.

¹⁴ Tamtéž. § 36.

¹⁵ Tamtéž. § 37 odst. 1.

¹⁶ Sdělení č. 209/1992 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších předpisů. Čl. 7.

například na základě obyčejového práva.¹⁷ Zásada zákonnosti se nemůže omezovat pouze na ukládání trestních sankcí, ale vztahuje se také na výkon.¹⁸

Druhou obecnou zásadou je zásada humanity trestních sankcí vyjádřená v § 37 odst. 2 TZ. Podle této nesmí být pachateli uložena krutá a nepřiměřená trestní sankce a výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost.¹⁹ Tato zásada je obsažena také v čl. 7 odst. 2 LZPS, kde je stanoven zákaz mučení a podrobení krutému, nelidskému nebo ponižujícímu jednání nebo trestu²⁰, dále také v řadě mezinárodních smluv o ochraně lidských práv, které Českou republiku zavazují. Na základě této zásady v trestním právu nejsou připuštěny takové druhy trestních sankcí, které jsou považovány v demokratické společnosti za kruté, resp. nelidské, to znamená sankce, které by působily nesnesitelnou fyzickou bolest nebo závažné psychické strádání (například trest smrti, který působí na tělesnou stránku trestaného nebo dlouhodobá samotka působící naopak na psychický stav) a dále sankce, které jsou nehumánní v důsledku porušení rovnováhy mezi ochrannou zájmů společnosti a ochranou základních práv jednotlivce (například konkrétní podmínky stanovené pro výkon trestu smrti jako je způsob výkonu, nepřiměřenost v poměru k trestnému činu, podmínky detence v očekávání výkonu²¹).²²

Další obecnou zásadou je dle § 38 odst. 1 TZ zásada přiměřenosti, zásada, která má také ústavní povahu a která „*obraníčuje přípustné rozpětí a intenzitu trestů a ochranných opatření*“. Trestní sankce je potřeba ukládat s ohledem na určité aspekty nebo okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán – povaha a závažnost trestného činu a poměry pachatele. Dle prof. Šámala je hledisko poměrů pachatele podpůrné k povaze a závažnosti trestného činu sloužící pouze ke korekci předchozího kritéria.²³

V § 38 odst. 2 TZ je stanovena zásada subsidiarity přísnější sankce, která vyplývá ze zásady přiměřenosti trestních sankcí. Tato zásada stanoví, že „*tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější*“. Zásada se použije i při ukládání ochranných opatření, ačkoli ta mohou být uložena i osobě, která není pachatelem trestného činu.²⁴

V § 96 TZ je potom konkretizována a modifikována zásada přiměřenosti ve vztahu k ochranným opatřením, jedná se již o zásadu zvláštní, vztahuje se pouze k ochranným opatřením. Je vymezena negativně tak, že „*ochranné opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti*

¹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 420.

¹⁸ Tamtéž, s. 421.

¹⁹ TZ, § 37 odst. 2.

²⁰ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Čl. 7 odst. 2.

²¹ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac, 2002, s. 32 a násl., s. 66.

²² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 422.

²³ Tamtéž, s. 427.

²⁴ Tamtéž, s. 428.

pachatelem spáchaného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům“ a zároveň v odst. 2 stanoví, že „*újma způsobená uloženým a vykonaným ochranným opatřením nesmí být větší, než je nezbytné k dosažení jeho účelu*“. Je tedy zjevné, že ochranné opatření v sobě obsahuje újmu, ta ovšem na rozdíl od trestů není primární účel ochranných opatření, pouze průvodní jev za účelem dosažení cíle ochranného opatření.²⁵ Ustanovení je speciální k § 38 odst. 1 TZ. Hlediska, dle kterých se stanovuje přiměřenost, se posuzují jednotlivě, ale také celkově mezi sebou navzájem v jejich souhrnu, ačkoli největší váha bývá přisuzována nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné TZ, což je odůvodněno právě účelem ochranných opatření čili ochrannou společností. Zároveň je stanoven vztah proporcionality mezi ochranou základních práv osoby a jeho účelem. Újma způsobená ochranným opatřením nesmí převyšovat újmu nezbytnou k dosažení jeho účelu. Praktickým projevem je například horní hranice trvání OL na nejdéle dvě léta dle § 99 odst. 6 TZ anebo zavedení přezkoumání existence důvodů trvání ZD soudem v § 100 odst. 5 TZ.²⁶

1.3. Tresty v porovnání s ochrannými opatřeními

Dualismus sankcí vznikl jako kompromis mezi klasickou školou trestního práva a pozitivisty, kdy klasická škola zastávala názor, že trest by měl být úměrný vině pachatele, kdežto podle pozitivistů má být trest úměrný nebezpečnosti pachatele, mají se více hodnotit konkrétní aspekty jednotlivých pachatelů. Podle pozitivistů může nebezpečnost jednak převýšit závažnost spáchaného činu (recidiva), ale také může být nebezpečnost pachatele nižší než závažnost jeho činu, jako primární hledisko ukládání je tedy osoba pachatele. Jako výsledek kompromisu těchto dvou směrů byla zavedena ochranná opatření.²⁷

Tresty slouží primárně jakožto ochrana před kriminalitou, mohou být ukládány pouze pachatelům trestného činu na základě zákona. Ochranná opatření naproti tomu nepostihují jen pachatele trestných činů, neboť mohou být uložena pro trestný čin, pro čin jinak trestný nebo také vztah k trestnému činu může chybět úplně (například uložení ochranné výchovy dítěti mladšímu patnácti let).²⁸

Újma, kterou má způsobit trest, má jak individuálně preventivní charakter, který směřuje ke konkrétnímu pachateli, tak generálně preventivní charakter, což znamená, že újma způsobená trestem působí na budoucí potenciální pachatele. Ochranná opatření naproti tomu mají pouze individuálně preventivní charakter, tedy jsou u nich důležité složky terapeutické, výchovné a

²⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 633.

²⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1013-1014.

²⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 299-300.

²⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 302.

zabezpečovací. Ochranná opatření také nemají nést morální odsudek, primárním následkem uložení a výkonu ochranného opatření je ochrana před kriminalitou a náprava pachatele, nikoli způsobení újmy.²⁹

Oproti trestům u ochranných opatření platí specifická časová působnost, která je vymezena v § 3 odst. 2 TZ. Zde je stanoveno, že „o ochranném opatření se rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje“, neuplatní se tedy zásada zákazu retroaktivity trestního zákona k tíži pachatele z hlediska trestů.³⁰

Ochranná opatření se nezahlazují, nemohou být prominuta milostí nebo amnestií a jejich výkon se nepromlčuje.³¹

1.4. Ochranná opatření ukládaná fyzickým osobám

1.4.1. Ochranná opatření ukládaná obecně

V souladu s § 98 odst. 1 TZ jsou ochrannými opatřeními OL, ZD, zabránění věci, zabránění části majetku a ochranná výchova.³² První čtyři jmenované jsou upraveny v TZ a ukládají se tedy dospělým pachatelům, ukládání ochranné výchovy je upraveno v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a ukládá se pouze mladistvým (dále ZSVM). Zabránění části majetku je relativně nový institut, který byl zaveden s účinností od 20. ledna 2017.³³

1.4.2. Ochranná opatření ukládaná mladistvým pachatelům

Opatření, která se ukládají pachatelům ve věku od 15 do 18 let (mladistvým), jsou upravena v ZSVM, který je v účinnosti od 1. 1. 2004, kdy byla obnovena speciální justice zabývající se pouze mladistvými pachateli.³⁴ ZSVM vychází pouze z monismu trestněprávních sankcí, mladistvým lze uložit pouze opatření.³⁵ Účel opatření ukládaných mladistvým je odlišný od účelu trestních sankcí upravených v TZ. V § 9 ZSVM je účel opatření vymezen jako „*vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem ke jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, ke rodinné výchově a ke prostředí mladistvého (...), jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání*

²⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 302.

³⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6.* vydání. Praha: Leges, 2017, s. 463.

³¹ Tamtéž.

³² TZ, § 98 odst. 1.

³³ zákon č. 55/2017 Sb., zákon ze dne 19. ledna 2017, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

³⁴ DIBLÍKOVÁ, Simona. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 9, s. 213.

³⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6.* vydání. Praha: Leges, 2017, s. 488.

provinění“.³⁶ V § 10 ZSVM je potom uvedeno dělení opatření na výchovná, ochranná a trestní. Nejméně závažná jsou výchovná opatření, nejzávažnější jsou opatření trestní. Ochranná opatření jsou subsidiární ve vztahu k výchovným opatřením. Jejich smysl a hlavní využití by měly být směřovány k mladistvým, u kterých byla zanedbaná výchova, je zde duševní porucha nebo závislost na návykových látkách.³⁷

V § 21 ZSVM je uvedeno, že ochrannými opatřeními jsou OL, ZD, zabránění věci, zabránění části majetku a ochranná výchova, kdy pouze ochrannou výchovu lze uložit podle ZSVM, ostatní zmíněné se ukládají v souladu § 21 odst. 2 ZSVM podle TZ, kde obecná právní úprava je použitelná v celém rozsahu.³⁸

Ochrannou výchovu a OL lze také uložit dítěti mladšímu patnácti let, které spáchalo čin jinak trestný. Ostatní opatření, která jim lze uložit, jsou upravena v § 93 odst. 1 ZSVM.³⁹

1.5. Ochranná opatření ukládaná právnickým osobám

Od 1. ledna 2012 v České republice a jejím právním řádu existuje trestní odpovědnost právnických osob. Ta byla zavedena zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále TOPO). Stejně jako v TZ, také v TOPO je zaveden dualismus trestněprávních sankcí.⁴⁰ Ochranná opatření jsou zde ovšem oproti TZ stanovena v omezeném rozsahu institutů. V § 15 odst. 2 je uvedeno, že za trestné činy, které spáchala právnická osoba je možno uložit zabránění věci nebo zabránění části majetku.⁴¹

---

³⁶ zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů (dále ZSVM)

³⁷ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 488.

³⁸ Tamtéž, s. 489.

³⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk č. 210/0.

⁴⁰ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 517.

⁴¹ zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále TOPO)

2. Ochranné léčení

2.1. Vysvětlení pojmů

Jako první ochranné opatření je upraveno ochranné léčení v § 99 TZ. Zákon neposkytuje žádnou zákonnou definici. Jedná se o právní následek trestného činu nebo činu jinak trestného a jeho účelem je ochrana společnosti před osobami, které spáchaly čin nebezpečný pro společnost.⁴² Dalším účelem je „vyléčení“ pachatele, tedy jeho náprava k tomu, aby již nevytvářel nebezpečí zájmům chráněným TZ.⁴³ Zobecněně je tedy možno říct, že v uložení OL lze spatřit jak ochranu společnosti, tak nápravu pachatele nebo snížení jeho nebezpečí poskytnutím odborné lékařské péče.⁴⁴ Je třeba ovšem proporcionálně zhodnotit, zda je na místě uložit OL, které zasahuje do základních práv a svobod. Uplatní se tedy výše zmíněné principy proportionality a přiměřenosti.⁴⁵

TZ dle teorie počítá se čtyřmi jednotlivými skupinami, kterým se OL ukládá nebo může uložit. První skupinou jsou nebezpečné osoby, které spáchaly čin jinak trestný, ale pro nepřičetnost je není možno trestně stíhat. Druhou skupinou jsou nebezpeční pachatelé, kteří spáchali trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti.⁴⁶ Třetí skupinou jsou nebezpeční pachatelé, kteří spáchali trestný čin ve stavu duševní poruchy a nejednalo se ani o zmenšenou přičetnost ani nepřičetnost a poslední skupinou jsou pachatelé, kteří se oddávají zneužívání návykové látky a trestný čin spáchali pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním.⁴⁷

OL nelze uložit právnickým osobám. V § 15 odst. 2 TOPO je uvedeno: „*Za trestné činy spáchané právnickou osobou lze uložit jako ochranné opatření zadržání věci nebo zadržání části majetku.*“ V souladu s § 1 odst. 2 TOPO tedy nelze užít TZ pro úpravu ochranných opatření u právnických osob, neboť TOPO obsahuje samostatnou úpravu pro právnické osoby.

OL může být uloženo mladistvým pachatelům dle ZSVM, potažmo dle TZ. Může být také uloženo dětem mladším patnácti let, které se dopustí činu jinak trestného v souladu s § 93 odst. 1 písm. g) ZSVM. Podmínkou je, že čin jinak trestný byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou nebo pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním a jeho pobyt na svobodě bez uložení OL je nebezpečný. Jedná se pouze o fakultativní opatření.⁴⁸

⁴² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 420.

⁴³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1157.

⁴⁴ NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 278.

⁴⁵ Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2004, sp. zn. IV ÚS 502/02, shodně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2006, sp. zn. 8 Tdo 1397/2006. K principu proportionality viz náleží Ústavního soudu ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94, náleží Ústavního soudu ze dne 28. ledna 2004, sp. zn. Pl. ÚS 41/02.

⁴⁶ Můžeme zde vidět rozdíl mezi prvními dvěma skupinami. V první skupině jsou postihovány osoby, které nejsou trestně odpovědné, tudíž o nich nemůžeme hovořit jako o pachatelích trestného činu. Ve druhé skupině se jedná o osoby, které spáchaly trestný čin ve zmenšené přičetnosti, trestní odpovědnost u nich tedy vznikla.

⁴⁷ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M. a kol. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. Praha: ASPI, a.s., 2007, s. 483., shodně ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1158.

⁴⁸ SOTOLÁŘ, Alexander, VÁLKOVÁ, Helena. Ochranné léčení jako nová reakce na činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími patnácti let. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 11, s. 309.

OL může soud uložit samostatně, vedle trestu nebo při upuštění od potrestání. Samostatně se ukládá především u nepřičetné osoby.⁴⁹

2.2. Okruh osob, kterým se ochranné léčení ukládá

2.2.1. Vymezení souvisejících pojmů

Dříve než bude přistoupeno k vysvětlení případů uložení OL, je potřebné vymezit jednotlivé pojmy, které se u OL objevují. Některé z nich mají legální definici v TZ, jiné naopak je potřeba vykládat za pomoci judikatury a dalších pramenů.

Prvním pojmem je zmenšená přičetnost. Je upravena v § 27 TZ jako „*podstatně snížená schopnost rozpoznat protiprávnost (činu) nebo ovládat své jednání*“. Musí být dána v době spáchání činu a je způsobena duševní poruchou. Může se jednat o jakoukoli duševní poruchu, která se vyznačuje snížením pachatelových schopností rozpoznat nebezpečnost svého jednání pro společnost anebo ovládat své jednání.⁵⁰ Tyto schopnosti nemůžou úplně vymizet.⁵¹ Osoba je plně trestně odpovědná. Přihlédne se k ní u stanovení druhu trestu a jeho výměry.⁵²

Dalším pojmem je nepřičetnost. Ta je dána u pachatele, který nemohl rozpoznat protiprávnost (činu) nebo ovládat své jednání, opět musí být dána v době spáchání činu a způsobena duševní poruchou. Oproti zmenšené přičetnosti je zde jiný následek – osoba, která čin spáchala, není trestně odpovědná. Nepřičetnost z povahy věci nemůže nastat u právnických osob.⁵³

Případ, kdy je pobyt pachatele na svobodě nebezpečný, není nikde zákonně definován. Je třeba vždy vycházet z konkrétního případu. Obecně lze říct, že osoba ohrožuje zájmy, které jsou chráněny TZ⁵⁴. Dokazování nebezpečnosti pobytu na svobodě probíhá například zjišťováním stupně duševní poruchy nebo zjištěním, zda se jedná o recidivní chování. Zda byla podmínka pro uložení splněna se zjišťuje na základě posudku znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a pokud je v posudku určeno, že je vysoce pravděpodobné, že daná nepřičetná osoba spáchá znovu závažnější útok pod vlivem duševní poruchy.⁵⁵ Znalecký posudek musí být odůvodněn na základě konkrétních zjištění, zda duševní choroba konkrétního pachatele je takového rázu, že pobyt na svobodě je i pro budoucnost nebezpečný.⁵⁶ Nelze ovšem vycházet pouze z toho, že někdy v budoucnu bude pachatel nebezpečný (například v důsledku stárnutí pachatele). Nebezpečnost

⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1163.

⁵⁰ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26. srpna 1971, sp. zn. Tsf 6/1971

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 380.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž, s. 370.

⁵⁴ NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 278.

⁵⁵ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 20. srpna 1973, sp. zn. 6 To 22/1973

⁵⁶ Tamtéž.

musí být dána již v době, kdy připadá v úvahu výkon OL.⁵⁷ Nebezpečnost stavu se posuzuje dle stavu v době rozhodování soudu, nikoli k době spáchání činu jako nepřičetnost a zmenšená přičetnost.⁵⁸

Duševní porucha je definována v § 123 jako duševní porucha vyplývající z duševní nemoci, hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka. Jedná se o novou legální definici duševní poruchy. V praxi se lze setkat také s pojmem duševní nemoc, která je podskupinou duševních poruch, je třeba je tedy rozlišovat.⁵⁹

Návyková látka má legální definici v § 130 TZ. Jedná se o alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky, které jsou způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Mezi kategorií ostatních látek můžeme zařadit dle judikatury například ředidla, čistidla, oxid dusný (rajský plyn) a další.⁶⁰ Zneužívání návykové látky je definováno jako oddávání se jejímu užívání a musí být dlouhodobého nebo trvalého rázu, musí se jednat o „chorobný návyk“⁶¹, nemůže se jednat pouze o občasné experimentování a zkoušení návykových látek.

2.2.2. Obligatorní uložení ochranného léčení

Okruh osob, kterým se ukládá OL obligatorně je vymezen v § 99 odst. 1 TZ. Norma odkazuje na dva případy, kdy bude OL ukládáno a dále jeden upravuje výslovně.

První možností, kdy bude obligatorně uloženo OL, je případ v § 40 odst. 2 TZ. Ten se vztahuje k institutu snížení TOS pod dolní hranici trestní sazby. Musí se jednat o pachatele trestného činu, který jej spáchal ve stavu zmenšené přičetnosti za podmínky, že si tento stav nepřivodil, a to ani z nedbalosti, vlivem návykové látky a zároveň má soud za to, že vzhledem ke zdravotnímu stavu pachatele by bylo možno za současného uložení ochranného opatření dosáhnout možnosti jeho nápravy i trestem kratšího trvání. Pokud k tomu soud dospěje, sníží TOS pod dolní hranici trestní sazby, která je uvedena u jednotlivých trestných činů ve zvláštní části TZ a současně obligatorně uloží OL.⁶² OL zde v podstatě nahrazuje dobu trestu, o který byl trest snížen

---

⁵⁷ usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 16. dubna 1998, sp. zn. 9 To 202/1998

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1159, shodně usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, pobočky v Táboře, ze dne 21. 5. 1998, sp. zn. 14 To 123/1998

⁵⁹ MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 90 – 94.

⁶⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2005, sp. zn. 3 Tdo 705/2005

⁶¹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. září 1982, sp. zn. 1 Tz 20/1982

⁶² TZ. § 99 odst. 1 ve spojení s § 40 odst. 1, odst. 2.

a jeho účelem je zefektivnit účinek uloženého trestu léčbou, která v daném případě bude vhodnější než TOS.⁶³

Druhou možností uložení je případ v § 47 odst. 1 TZ, který se vztahuje k institutu upuštění od potrestání. Zde se neukládá současně trest i OL jako v prvním případě, soud zde může namísto trestu uložit OL. Podmínky, které musí být splněny, jsou následující: pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, OL bude efektivnější a zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest a pachatel si stav zmenšené přičetnosti nebo duševní poruby nepřivodil vlivem návykové látky, a to ani z nedbalosti. V praxi se jedná o případy psychického stavu, ve kterém není vhodné vykonat TOS jako například oligofrenie (slabomyslnost), sexuální delikty vlivem senilní demence, psychopati a další⁶⁴, kdy lze říct, že psychický stav pachatele by se mohl při VTOS akorát zhoršit. OL je vykonáváno v ústavech, čímž je TOS nahrazen a dochází tedy k ochraně společnosti a zároveň je pachatel v izolaci podroben léčbě.⁶⁵

Posledním případem obligatorního uložení OL je pachateli činu jinak trestného, který není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný. Soud zde musí prokázat splnění pěti podmínek⁶⁶: předmětný skutek se stal, má znaky trestného činu, osoba, které se OL ukládá, je osobou, která skutek spáchala, pachatel není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.⁶⁷ V případě, že se nepřičetnost osoby zjistí již v úvodní fázi přípravného řízení při prověřování, trestní stíhání bude odloženo státním zástupcem nebo policejním orgánem dle § 159a odst. 1 TR a bude uloženo OL. Pokud by se nepřičetnost zjistila až po zahájení trestního stíhání, obligatorně musí být trestní stíhání zastaveno dle § 172 odst. 1 písm. c) TR.⁶⁸ Pokud by bylo zahájeno trestní stíhání navzdory zjištěné nepřičetnosti osoby, postup by byl nezákonný, neboť nebyly splněny podmínky dle § 160 odst. 1 TR.⁶⁹ Pokud by nebezpečnost nebyla trvalého rázu, není na místě uložit OL.⁷⁰

Obligatorní OL může být uloženo také mladistvému pachateli. Případy jsou opět tři. První dvě možnosti jsou shodné jako u dospělých pachatelů a postupuje se tedy dle TZ – v případě, že mladistvý není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a

---

⁶³ NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 279.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž, s. 280, shodně NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M. a kol. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. Praha: ASPI, a.s., 2007, s. 484.

⁶⁶ POLIŠENSKÁ, P. a kol. *Trestní právo hmotné – Výběr z důležitých soudních rozhodnutí v trestním právu za období leden 2014 až květen 2015*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 77.

⁶⁷ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2011, sp. zn. 7 Tdo 1567/2010

⁶⁸ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2006, sp. zn. 6 Tdo 878/2006

⁶⁹ stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2014, sp. zn. Tpjn 302/2014

⁷⁰ POKORNÝ, Michal. K podmínkám uložení ochranného léčení v případě, kdy pachatel není pro nepřičetnost trestně odpovědný. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 5, č. 7, s. 216.

v případě dle § 40 odst. 2 TZ. Třetí případ je speciálně stanoven v § 12 písm. a) ZSVM, které dává soudu možnost na základě svého rozhodnutí upustit od uložení trestního opatření mladistvému. Od toho může být upuštěno v případech, že mladistvý spáchal provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud pro mládež má za to, že OL zajistí nápravu mladistvého lépe, než trestní opatření anebo je užito ochranné opatření a k dosažení účelu zákona není trestní opatření třeba.⁷¹ Na základě tohoto ustanovení se § 47 odst. 1 TZ, jakožto jeden z případů, kdy se ukládá obligatorní OL dospělým pachatelům, nepoužije, neboť ZSVM obsahuje zvláštní úpravu (§ 1 odst. 3 ZSVM).⁷² OL lze uložit také po dosažení osmnáctého roku věku dítěte.⁷³

OL může být také uloženo jako opatření dítěti mladšímu patnácti let, které se dopustilo činu jinak trestného dle § 93 odst. 1 písm. g) ZSVM. Podmínkou je, že čin jinak trestný byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou nebo pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním a vždy musí být splněno, že se jedná o dítě, jehož pobyt na svobodě je nebezpečný. Ukládá se v případě nejzávažnějších forem jednání.⁷⁴

2.2.3. Fakultativní uložení ochranného léčení

Zákon dává soudu možnost OL uložit na základě své úvahy o vhodnosti a potřebnosti. Případy, ve kterých soud může užít svého uvážení jsou uvedeny v § 99 odst. 2 TZ.

Prvním případem je pachatel, který spáchal trestný čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou a zároveň je jeho pobyt na svobodě nebezpečný. Může se jednat o případ zmenšené přičetnosti⁷⁵, ale také nemusí, duševní porucha nemusí mít jako projev zmenšenou přičetnost. Nemůže se ovšem jednat o nepřičetnost, protože poté by pachatel nebyl trestně odpovědný.⁷⁶ Soud vždy musí spolehlivě zjistit, zda přichází u daného pachatele v úvahu možnost uložení OL (v obou možných formách).⁷⁷ Soud společně s OL ukládá také trest, ustanovení § 99 odst. 2 písm. a) je tedy subsidiární k obligatornímu uložení OL dle § 99 odst. 1, § 40 odst. 2 a § 40 odst. 1 TZ.⁷⁸

Druhým případem uložení je pachatel, který zneužívá návykovou látku a trestný čin spáchal pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Příkladem „spáchání pod vlivem“ může být trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 TZ nebo jiný trestný čin, během jehož páchaní byl pachatel ovlivněn návykovou látkou. Spáchání trestného činu „v souvislosti se

⁷¹ ZSVM. § 12 písm. a).

⁷² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 645.

⁷³ SOTOLÁŘ, Alexander, VÁLKOVÁ, Helena. Ochranné léčení jako nová reakce na činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími patnácti let. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 11, s. 309.

⁷⁴ VICHEREK, Roman. Jak „trestat“ děti a trestně neodpovědné mladistvé. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 15, č. 1, s. 1.

⁷⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 466.

⁷⁶ Vyvozuje se z díkce ustanovení, kde je řečeno, že se „může uložit i tehdy, jestliže pachatel trestný čin spáchal...“.

V případě, že by se jednalo o nepřičetnost, nemohl by být spáchán trestný čin, ale jednalo by se o čin jinak trestný.

⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1161.

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 421.

zneužíváním návykové látky“ je například trestný čin krádeže spáchaný za účelem opatření narkotik⁷⁹, mezi spácháním a návykovou látkou existuje tedy příčinný vztah. Zda může být vůbec u pachatele dosaženo za pomoci OL účelu, pro který bude uloženo, musí být zmíněno již ve znaleckém posudku. Jedná-li se například o alkohol, je nutný znalecký posudek nebo odborné vyjádření lékaře-alkohologa nebo zdravotnického zařízení vykonávajícího protialkoholní léčeni.^{80,81} Jestliže znalec vysloví, že účelu ochranného opatření dosaženo být nemůže, OL uloženo nebude.⁸² To může nastat v případech, kdy pachatel o OL nejeví zájem, je zřejmé, že ke změně postoje nedojde ani v průběhu OL a podobně.⁸³ Pokud by bylo nebezpečí, že odsouzený spáchá další trestný čin, soud uloží dohled nad jeho chováním až na dobu pěti let. V případě porušení podmínek dohledu se jedná o trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1 písm. i) TZ.⁸⁴ Zneužíváním návykové látky není porucha záležející v tzv. syndromu patologického hráčství, nelze tedy OL dle § 99 odst. 2 písm. b) TZ uložit. Na místě je pouze uložení dle § 99 odst. 1 TZ.⁸⁵

2.3. Formy a druhy ochranného léčení

2.3.1. Formy ochranného léčení

Jelikož intenzita nemoci u pachatelů nebo osob, které spáchaly čin jinak trestný a kterým má být uloženo OL je rozdílná, nejde OL omezit na univerzální formu. TZ umožňuje soudu uložit OL ve formě ústavní nebo ambulantní. Soud přihlédne k povaze nemoci a léčebným možnostem dané nemoci. Jako důkaz bude sloužit znalecký posudek, který ovšem musí soudce kriticky přezkoumat.⁸⁶ Ovšem ani tak stanovení formy OL není na úplné libovůli jednotlivého soudce. Ústavní soud vyslovil, že OL v ústavní formě je institut svou povahou výjimečný, neboť se jedná o výrazný zásah do osobní svobody. Ústavní forma má být nařízena pouze tehdy, není-li jiná možnost, jak dosáhnout konkrétního vymezeného účelu. Platí tedy princip subsidiarity OL ve formě ústavní.⁸⁷ Tento princip lze nalézt napříč celým trestním právem u institutů, které zasahují do

---

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 8. června 1977, č. j. Tpjf 70/76

⁸¹ Podle sp. zn. Tpjf 70/76 se podklady vypracované odborníky, které jsou důležité pro rozhodnutí soudu o uložení ochranného protialkoholního léčení musí obstarat již v přípravném řízení, jedná-li se o trestné činy dle I. hlavy zvláštní části trestního zákoníku a pokud rozhodují krajské soudy jako soudy prvního stupně. Znalci často odpovídají mimo jiné na otázky možnosti léčby obviněného. Závěry ohledně toho, zda byl účel ochranného léčení naplněn, lze učinit mimo jiné právě ze znaleckých posudků.

⁸² TZ, § 99 odst. 2 písm. b)

⁸³ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. října 1990, sp. zn. 2 To 12/1990

⁸⁴ ŠČERBA, Filip. Probec a její projevy v českém trestním právu. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 10, s. 300.

⁸⁵ rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 1. března 1994, sp. zn. 8 To 38/1994

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1164.

⁸⁷ náleží Ústavního soudu ze dne 3. března 2011, sp. zn. I. ÚS 3654/10

osobní svobody, například u vazby. Ostatně již z LZPS vyplývá zaručení osobní svobody.⁸⁸ V daném případě musí být využity všechny prostředky, které jsou možné k zajištění téhož cíle v ambulantní formě, tedy s vyhnutím se zásahu do osobní svobody. Po rozhodnutí o uložení OL ovšem samotný léčebný režim určuje příslušné zdravotnické zařízení, ve kterém je OL vykonáváno, nikoli soud.⁸⁹ Ten rozhoduje pouze o dané formě. Uložené léčení je možno vždy změnit v opačnou formu.

Ústavní forma probíhá ve zdravotnických zařízeních, kterými jsou nejčastěji psychiatrické léčebny. Je-li zároveň s OL uložen nepodmíněný TOS, vykonává se ochranné opatření zpravidla během výkonu TOS ve zdravotnickém oddělení příslušné věznice, je-li k tomu věznice uzpůsobena. Není-li to možné, OL se vykonává před nástupem výkonu TOS anebo až po výkonu trestu⁹⁰ s ohledem na to, zda se tím lépe zajistí splnění účelu OL.⁹¹ Výkon ústavního OL nařizuje předseda senátu v souladu s § 351 odst. 1 TŘ a určí zdravotnické zařízení, ve kterém bude ochranné opatření vykonáno.⁹²

Ambulantní OL zachovává svobodu osoby. Osoba je povinna vykonat léčebný režim, který jí určí pracovníci zdravotnického zařízení. Ambulantní způsob je možný ve všech případech ukládaného OL.⁹³ Také ambulantní OL může být uloženo vedle nepodmíněného TOS a jeho výkon je zajištěn buď současně s pobytem ve věznici nebo následuje po výkonu TOS (§ 99 odst. 4 TZ).⁹⁴

2.3.2. Druhy ochranného léčení

Druhy OL nejsou v zákoně nikde stanoveny. V praxi se dělí na čtyři skupiny. Soud v rozhodnutí o uložení OL stanoví, který z konkrétních typů OL bude uložen. Jednotlivé skupiny lze mezi sebou kombinovat.⁹⁵

Jedná se o OL psychiatrické, které je určeno pachatelům, kteří spáchali trestný čin pod vlivem duševní poruchy. Dále se jedná o OL sexuologické, které je určeno pro pachatele sexuálních deliktů (ne pouze trestných činů dle hlavy III zvláštní části TZ), kterým je diagnostikována sexuální deviace. Třetím typem je protialkoholní OL, které je v České republice nejčastěji ukládaným druhem primárně z důvodu dostupnosti alkoholu. Posledním typem je OL protitoxikomanské,

---

⁸⁸ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Čl. 8.

⁸⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 13. prosince 1971, sp. zn. 11 Tz 73/1971

⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1165.

⁹¹ TZ. § 99 odst. 4.

⁹² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1164.

⁹³ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 13. prosince 1971, sp. zn. 11 Tz 73/1971

⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 423.

⁹⁵ BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 21.

kteří se zabývá pachateli, kteří zneužívají psychoaktivní látky a je určeno pachatelům, kteří jsou závislí na nealkoholových drogách.⁹⁶

2.4. Trvání ochranného léčení

Zákon v § 99 odst. 6 TZ stanoví, že „ochranné léčení trvá, dokud to vyžaduje jeho účel“. Pravidlo zůstalo stejné jako v předchozím trestním zákoně, který upravoval délku OL v § 72 odst. 5 TZ. Oproti tehdejšímu trestnímu zákonu je však nyní omezena délka trvání ústavního OL na nejdéle dvě léta.⁹⁷ Jedná se o posílení práv pacientů.⁹⁸ Před 1. červencem 2017 bylo potřeba prodlužovat také OL ambulantní, to však bylo novelou zrušeno z důvodu nadměrné administrativní zátěže.⁹⁹

Jelikož OL v ústavní formě je závažný zásah do osobní svobody té osoby, které je opatření uloženo, TZ stanoví omezení nejvyšší doby trvání na dobu dvou let, a i navzdory této určitosti doby, po kterou může ochranné opatření probíhat, je třeba, aby soudy postupovaly při ukládání OL v ústavní formě s mimořádnou rozvážností a pečlivostí. Ústavní OL by mělo přijít na řadu v situacích, kdy by nepřičetné osobě byl v případě, že by byla trestně odpovědná, uložen nepodmíněný TOS.¹⁰⁰ Můžeme tedy hovořit o určitém systému ultima ratio ústavního OL.

Z procesněprávního pohledu TŘ umožňuje v § 353 ve spoj. s § 99 TZ OL prodloužit. Návrh na prodloužení podává zdravotnické zařízení nejméně dva měsíce před uplynutím lhůty dvou let¹⁰¹, popíše průběh a prozatímní výsledky OL a uvede důvody navrhovaného postupu. Nejdéle lze prodloužit o další dvě léta, lze tak činit opakovaně.¹⁰² Počet těchto prodloužení není omezen.¹⁰³

U osob mladších 15 let je doba ústavního OL stanovena na 12 měsíců.¹⁰⁴

---

⁹⁶ ŠVANDOVÁ, Nikola. Typy ochranného léčení. *Zdravotnictví a právo*, 2010, roč. 14, č. 7-8, s. 34 – 40.

⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 4, s. 99.

⁹⁸ MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 10, č. 10, s. 90 – 94.

⁹⁹ ŠVARC, Jiří. *Novinky v ochranném léčení* [online]. At-konference.cz, 2018 [cit. 14. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://at-konference.cz/wp-content/uploads/2018/08/varc-j.-legislativni-novinky-v-ochrannem-leceni-ol.pdf>>

¹⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 4, s. 99.

¹⁰¹ Ve lhůtě dvou let musí být totiž buď rozhodnuto o prodloužení ochranného léčení a není-li, osoba musí být propuštěna na svobodu.

¹⁰² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 423.

¹⁰³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 467.

¹⁰⁴ ZSVM. § 93 odst. 5.

2.5. Upuštění od ochranného léčení

Pokud nebylo ještě s OL započato a před jeho začátkem pominou okolnosti, pro které bylo OL uloženo, soud obligatorně od výkonu OL upustí. Pokud již došlo k započetí výkonu léčení, lze pouze odsouzeného propustit dle § 99 odst. 6 T'Z.¹⁰⁵

Okolnosti, které odůvodňují upuštění od výkonu OL musí prokázány u soudu, zpravidla zjištěny znaleckými posudky z oblasti zdravotnictví. Lze vycházet také z odborného vyjádření zdravotnického zařízení. Jedná se například o vývoj duševní choroby odsouzeného, kvůli kterému pominula nebezpečnost pobytu na svobodě.¹⁰⁶

O upuštění rozhoduje soud, který OL uložil. Návrh na zahájení podává státní zástupce nebo osoba, na níž se OL vykonává anebo lze zahájit i bez návrhu. Zákon přiznává stížnosti proti tomuto usnesení odkladný účinek.¹⁰⁷

2.6. Skončení ochranného léčení

Možnosti, jak může OL skončit, jsou v zásadě dvě. Jedna se vztahuje k úspěšnému ukončení a naplnění účelu, zde se jedná o případ propuštění z OL, zde se jedná o propuštění z OL, u druhé možnosti je naopak zřejmé, že účelu, pro který bylo OL nařízeno, dosaženo nebude čili se jedná o ukončení OL. Rozdíl při porovnání s upuštěním od OL je ten, že zatímco u upuštění OL ještě nezapočalo (viz kapitola 2.5. výše), u propuštění, respektive ukončení započato a vykonáváno bylo a má být skončeno.

Je-li dosaženo účelu OL, zdravotnické zařízení podá návrh na propuštění z OL.¹⁰⁸ Návrh se podává okresnímu soudu. Zdravotnické zařízení uvede průběh léčení a jeho výsledky. Soud při rozhodování o propuštění musí vzít v potaz lékařské zprávy, zprávy zdravotnického zařízení a zprávy o průběhu a výsledcích OL.¹⁰⁹ Předložit tyto zprávy je povinností zdravotnického zařízení, nelze rozhodnout pouze na základě oznámení, že OL skončilo.¹¹⁰ Jako důkazy slouží například lékařská zpráva, potvrzení občanského sdružení, které pořádá události, které mají napomoci dosažení účelu OL, pracovní posudek, výpis z rejstříku trestů a přestupků, zprávy o pověsti a

---

¹⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1171.

¹⁰⁶ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 700.

¹⁰⁷ zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, § 352 (dále TŘ)

¹⁰⁸ TŘ. § 353 odst. 1 trestního řádu.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1170.

¹¹⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. května 1968, sp. zn. 8 Tz 39/1968

další.¹¹¹ Okresní soud rozhoduje ve veřejném zasedání usnesením. Proti rozhodnutí o propuštění z OL je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.¹¹²

Pokud je zřejmé, že účelu OL nelze dosáhnout, zdravotnické zařízení podává návrh na ukončení OL. Toto se týká pouze OL podle § 99 odst. 2 písm. b) TZ, tedy OL, které je uloženo pachateli, který zneužívá návykovou látku a spáchal trestný čin pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Jedná se o OL protialkoholní nebo protitoxikomanské. V případě, že by hrozilo nebezpečí, že odsouzený spáchá další trestný čin, soud vysloví dohled nad chováním odsouzeného až na dobu pěti let. Povinnost zdravotnickému zařízení podat návrh na ukončení OL uloží předseda senátu již při nařízení OL. Soud ukončuje OL formou usnesení a při rozhodování musí opět hodnotit zprávy od lékařů nebo zdravotnického zařízení. TŘ stanoví v § 353 odst. 3, že proti rozhodnutí o ukončení OL je přípustná stížnost, které zákon přiznává odkladný účinek.

Návrh na propuštění, ukončení nebo prodloužení OL může podat zdravotnické zařízení, státní zástupce nebo také osoba, na které je OL vykonáváno. Lze rozhodnout i bez návrhu. Rozhoduje vždy okresní soud, v jehož obvodu se nachází zdravotnické zařízení.¹¹³

2.7. Výkon ochranného léčení

Výkon OL je upraven ve speciálním zákoně č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (dále ZSZS). Dle uložené formy OL se vykonává formou lůžkové péče nebo specializované ambulantní péče, při které osoba dochází pravidelně k poskytovateli¹¹⁴. Zákon stanoví povinnost dodržovat pouze nezbytnou míru omezení lidských práv¹¹⁵, kterou lze vysledovat v rámci celé úpravy ochranných opatření¹¹⁶.

Zákon dále upravuje povinnosti poskytovatelů, kterými jsou například zajistit OL mimo VTOS, pokud jsou oprávněni tyto služby poskytovat a jejich práva, kterými jsou například výjimečný zákaz benefitů, které jsou pacientovi přiznány, nepovolení opuštění zdravotnického zařízení, omezení korespondence a další.

Postavení pacienta upravuje jednak obecně zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, speciálně pak opět ZSZS. Pacient má povinnost podrobit se

---

¹¹¹ POKORNÝ, Michal. Návrh na propuštění z ochranného léčení [§ 72 odst. 2 písm. b) TrZ]. *Trestněprávní revue*, 2002, roč. 1, č. 7, s. III.

¹¹² TŘ. § 353 odst. 3.

¹¹³ Tamtéž. § 352, § 353.

¹¹⁴ zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, § 83 odst. 1 (dále ZSZS)

¹¹⁵ Tamtéž, § 83 odst. 3.

¹¹⁶ usnesení Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2004, sp. zn. I. ÚS 502/02

individuálnímu léčebnému postupu, osobní prohlídce, umožnit kontrolu svých osobních věcí a další¹¹⁷.

Náklady, které vzniknou v souvislosti s výkonem OL, jsou hrazeny buď z veřejného zdravotního pojištění anebo z rozpočtu státu¹¹⁸. Státu následně vzniká regresní nárok po pacientovi¹¹⁹.

---

¹¹⁷ ZSZS, § 88 odst. 1.

¹¹⁸ ZSZS, § 89 odst. 1.

¹¹⁹ ZSZS, § 89 odsr. 3.

3. Zabezpečovací detence

3.1. Vysvětlení pojmů, důvody vzniku

Podstatně intenzivnější ochranné opatření, které soudům TZ umožňuje uložit, je ZD. Je primárně upravena v § 100 TZ. Vyznačuje se především podstatnějším zajištěním osoby v zařízení, kde je detence vykonávána, a tedy je zřejmé, že se bude ukládat pachatelům, kteří jsou mnohem nebezpečnější než osoby, kterým se ukládá OL.¹²⁰ Osoby, pro které je ZD cílená, jsou často duševně choré nebo se jedná o osoby, které jsou závislé na zneužívání návykových látek, které páchají úmyslnou trestnou činností a nemají zájem absolvovat léčení psychických poruch.¹²¹ U těchto osob již nestačí uložení OL a jejich proces nápravy musí být intenzivnější než u osob v OL.

ZD je na pomezí mezi OL a výkonem TOS. Jejím hlavním účelem ovšem není pouze omezení osobní svobody, jako je tomu u TOS, jedná se o účel, který směřuje k dosažení možnosti přesunutí do OL, o plnění programů probíhajících v rámci detence. Je to hybridní institut, který obsahuje jak represivně-izolující, tak léčebně-rehabilitativní elementy.¹²² To znamená, že jednak má být ochranou společnosti před osobami, kterým je detence uložena, jednak má také léčebně působit na osoby a pokusit se stabilizovat jejich psychický stav. Je ovšem kritizováno to, že je to sankce zasahující do základních práv a svobod osob¹²³, jelikož pro naplnění účelu je nezbytné osobu hospitalizovat ve specializovaném ústavu. Pokud by to nutné nebylo, postačilo by uložení ambulantního OL v souladu se zásadou, že kde postačí trestní sankce méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce citelnější (§ 38 odst. 2 TZ).

ZD je novým institutem, který v úplně podobě přišel až s účinností nového TZ. Hlavními motivy zavedení byly vznikající obtíže u osob, které vykonávaly OL, a to vzhledem k jejich stavu nebylo dostačující a nesplňovalo požadavky zabezpečení před útekem nebo násilím vůči personálu, ale i dalším pacientům.¹²⁴ Bylo třeba zavést tedy institut, který bude na pomezí mezi OL (kde není ostraha, která je u detence vyžadována) a TOS (kde není možnost speciální léčby).¹²⁵ K omezení svobody ve výkonu detence má docházet v menší míře než při VTOS.¹²⁶

Hlavní impuls pro vznik přišel ze strany pracovníků léčeben, ve kterých bylo vykonáváno OL v ústavní formě. Ti totiž měli nejpřesnější informace o tom, zda je OL s omezenou svobodou

---

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 468.

¹²¹ KRÁL, Vladimír. K institutu zabezpečovací detence v návrhu nového trestního zákona. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 12, s. 337.

¹²² VÁLKOVÁ, Helena. Zabezpečovací detence – nový prostředek k ochraně před zvláště nebezpečnými pachateli? *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 21, s. II.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ KORBEL, František. Legislativní aspekty reformy justice. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 23, s. II.

¹²⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 638.

¹²⁶ KRÁL, Vladimír. K institutu zabezpečovací detence v návrhu nového trestního zákona. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 12, s. 337.

pohybu účinné, a to nejen pro osoby, jejichž zdravotní stav byl závažnější, než je předpokládáno u OL, ale také pro osoby, které OL vykonávat mají.¹²⁷ Problémy se vyskytovaly jak u pacientů samotných, kdy byly evidovány pokusy o maření výkonu OL, odmítání léčby, útky z léčeben, ale i problémy vůči ostatním osobám v léčebně, jejichž proces léčení negativně ovlivňovali.¹²⁸ Debaty byly dlouhou dobu vedeny jak mezi právníky, tak mezi psychiatry. Od roku 1990 bylo několik pokusů zmařeno z důvodu financování, až ve druhé polovině devadesátých let byla zřízena Komise ochranné léčby při Ministerstvu zdravotnictví díky činnosti Centra pro rozvoj péče o duševní zdraví. Jejím úkolem bylo jednak provozovat pavilony tzv. diferencovaného OL v Brně-Černovicích v tamější psychiatrické léčebně, ale také se věnovat umožnění vzniku institutu ZD.¹²⁹

Jednodušší verze detence byla přijata již zákonem č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, která novelizovala většinu trestních předpisů, především zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Úplná hmotněprávní úprava vznikla ovšem až za účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., TZ od 1. 1. 2010. Inspirace vycházela primárně ze zahraničních úprav, které intenzivnější formu OL obsahovaly. Můžeme srovnat například s trestním zákoníkem Spolkové Republiky Německo, kdy v § 66 je upraveno umístění v ZD (*Unterbringung in der Sicherungsverwahrung*).¹³⁰

Smyslem, pro který byla ZD zavedena, je náprava delikventů a minimalizace rizika jejich recidivního chování.¹³¹ Jedná se o osoby, jejichž psychický stav je nebezpečný jak jim, tak jejich okolí. Z příkladů lze uvést sadisty, agresory, sexuální devianty, osoby, které trpí těžkou poruchou osobnosti, osoby s nižším stupněm intelektu, psychopatické osoby apod.¹³², zjednodušeně řečeno se jedná o osoby, u kterých lze předpokládat, že vzhledem k duševní poruše představují pro společnost mimořádné nebezpečí a je možné, že se v budoucnu dopustí závažné trestné činnosti.

Dle širší nauky existují dva typy ZD. Prvním z nich je tzv. klinický model (*clinical model*), který klade důraz na léčbu a psychologické a rehabilitační působení na odsouzené, kteří trpí duševní poruchou, ale také na ochranu společnosti a tzv. ochranný model (*community protection model*), který, jak už název napovídá, se soustředí primárně na ochranu společnosti.¹³³ Česká koncepce je založena na klinickém modelu zejména z toho důvodu, že postupující humanizace a liberalizace

---

¹²⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 425.

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1181.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ SUCHÝ, Oldřich. *Trestní zákon Spolkové republiky Německo*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, s. 36 – 37.

¹³¹ VÁLKOVÁ, Helena. Zabezpečovací detence – nový prostředek k ochraně před zvláště nebezpečnými pachateli? *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 21, s. II.

¹³² NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 282.

¹³³ ŠÁMAL, Pavel, ŠKVAJN, Petr. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 12, s. 309.

zdravotnických zařízení neumožňuje poskytnout takové možnosti léčby, jaké by byly potřebné.¹³⁴ Z tohoto modelu můžeme dovodit dva hlavní účely ZD – ochranu společnosti před zvláště nebezpečnými pachateli zločinů a působení na pachatele léčebnými, psychologickými, vzdělávacími a podobnými programy.¹³⁵

3.2. Ukládání zabezpečovací detence

3.2.1. Obligatorní uložení zabezpečovací detence

Stejně jako OL, i ZD se ukládá obligatorně nebo fakultativně. Obligatorní uložení detence je upraveno v § 100 odst. 1. Obligatorně soud uloží ZD ve dvou případech.

Prvním případem je § 47 odst. 2 TZ, na který § 100 odst. 1 odkazuje. Jedná se možnost soudu upustit od potrestání. Jedná-li se o pachatele zločinu, který byl spáchán ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou a u něhož má soud za to, že ZD zajistí ochranu společnosti lépe než trest, soud obligatorně uloží ZD. Pro vysvětlení pojmů zmenšená přičetnost, duševní porucha a další viz kapitola 2.1 této práce. Rozdíly oproti uložení OL při současném upuštění od potrestání jsou následující. Pachatel musel spáchat zločin, nepostačí spáchání přečinu. Dále musí být splněna podmínka, že nelze očekávat, že by uložené OL vedlo k dostatečné ochranně společnosti¹³⁶ (jedná se o zásadu subsidiarity ZD). Posledním rozdílem je ten, že pachatel si může stav zmenšené přičetnosti nebo stav vyvolaný duševní poruchou přivodit vlivem návykové látky, a to i z nedbalosti. Jsou-li všechny podmínky splněny, soud uloží ZD a má možnost upustit od jeho potrestání.

Druhým případem je osoba, která není pro nepřičetnost trestně odpovědná. Čin jinak trestný, který v nepřičetnosti spáchala, by naplňoval za normálních okolností znaky zločinu, pachatel není pro nepřičetnost trestně odpovědný, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by v úvahu přicházející OL s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.¹³⁷

Oproti OL jsou podmínky uložení ZD přísnější v tom, že se ukládají pouze pachatelům zločinu. Zločin je definován v § 14 odst. 3 a jsou to všechny úmyslné trestné činy, za něž TZ stanoví TOS s horní hranicí trestní sazby, která převyšuje pět let.¹³⁸

Subsidiarita ZD k OL je vyjádřena přímo v zákoně a aby mohla být prolomena je potřeba, aby zde existovala neúčinnost OL, přičemž postačí pouze její předpoklad. Neúčinnost musí být

---

¹³⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1181.

¹³⁵ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 283.

¹³⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1183.

¹³⁷ TZ, § 100 odst. 1.

¹³⁸ Tamtéž. § 14 odst. 3.

ovšem spolehlivě prokázaná soudem, neboť soud je ten, kdo prokazuje, zda byly splněny podmínky pro uložení ZD.¹³⁹

Taktéž u mladistvých nalezneme příklady obligatorního uložení ZD. V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže mají samostatnou úpravu v § 12 písm. a). Jedná se o úpravu shodnou s ukládáním OL, která byla rozebrána výše. Aby mohla být uložena ZD, musí mladistvý spáchat provinění, které svou sazbou odpovídá zločinu podle TZ u dospělého pachatele.¹⁴⁰ Ustanovení § 47 odst. 2 TZ se neuplatní, neboť ZSVM obsahuje speciální úpravu. Dále je možno uložit ZD dle § 21 ZSVM mladistvému, který není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný.¹⁴¹

3.2.2. Fakultativní uložení zabezpečovací detence

Stejně jako u OL, i u ZD je v druhém odstavci daného paragrafu upraveno fakultativní ukládání tohoto ochranného opatření. Ukládá se dvěma kategoriím pachatelů.

Soud může uložit ZD pachateli, který spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou za splnění podmínky, že jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené OL s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti. Soud vždy musí přihlédnout k osobě pachatele a jeho dosavadní život a poměry.¹⁴²

Druhý případ fakultativního uložení je pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zločin pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. Za předchozí zločin byl pachatel odsouzen k nepodmíněnému TOS nejméně na dvě léta a nelze očekávat, že by bylo možné dosáhnout uložení OL dostatečné ochrany společnosti. Soud přihlíží k již projevenému postoji pachatele k OL, k osobě pachatele jako takové a k jeho dosavadnímu životu a poměrům.¹⁴³ Jedná se tedy o případ recidivy, kdy muselo dojít nejen k odsouzení za zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, ale také musel být uložen nepodmíněný TOS nejméně na dvě léta. Zákon ovšem nestanoví, že trest musel být vykonán¹⁴⁴, rozhodnutí však musí být v souladu se zásadou presumpce nevinny pravomocné. Stejně tak zákon nestanoví podmínku speciální nebo druhové recidivy, může se jednat o odsouzení pro jakýkoli zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním.¹⁴⁵

---

¹³⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1185.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 1183.

¹⁴¹ ZSVM ve spoj. s TZ.

¹⁴² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1186.

¹⁴³ Tamtéž, s. 1186.

¹⁴⁴ A contrario pojmu „odsouzen“, který používá trestní zákoník.

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1187.

Vysvětlení pojmu návyková látka, pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním viz kapitola 2.3. této práce.

V případě, že by došlo k naplnění obou možností fakultativního uložení ZD, soud detenci uloží podle obou těchto ustanovení.¹⁴⁶

Fakultativně lze uložit ZD také mladistvému jak podle § 100 odst. 2 písm. a), tak dle písm. b) TZ. Spáchané provinění musí odpovídat sazbou zločinu.¹⁴⁷ Speciální úpravu ZSVM neobsahuje.

3.2.3. Způsoby ukládání zabezpečovací detence

První ze způsobů uložení je uložení samostatné. Primárně se tak děje u nepřítelných pachatelů [srov. § 199 odst. 1 TZ], neboť těm nelze uložit trest a jsou dány podmínky, pro které může být detence uložena. Druhou možností je uložit výkon detence vedle trestu. Tento způsob se využívá u pachatelů, kteří mají zmenšenou přičetnost nebo spáchali trestný čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou [srov. § 100 odst. 2 písm. a) TZ] nebo u pachatelů, kteří se oddávají zneužívání návykových látek [srov. § 100 odst. 2 písm. b) TZ]. ZD lze uložit také při upuštění od potrestání. To se děje obligatorně v případě uvedeném v § 47 odst. 2 TZ, jak již bylo uvedeno výše.¹⁴⁸

TOS má před výkonem ZD vždy přednost. Ať už uložena ZD vedle nepodmíněného TOS (detence se vykoná po skončení TOS) nebo je TOS uložen až během výkonu detence. V tomto případě se její výkon přerušuje ze zákona a bude pokračovat až po vykonání nepodmíněného TOS.¹⁴⁹ O přerušení ZD se nerozhoduje, předseda senátu při nařízení VTOS nařídí ústavu, který vykonává ZD, aby chovance dodal do výkonu TOS.¹⁵⁰

3.3. Výkon zabezpečovací detence

Samotný výkon ZD je upraven v zákoně č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů. Samotný výkon je obsažen v části první zákona.¹⁵¹ V TZ je pouze upraveno, že se vykonává ve speciálních ústavech, které mají zvláštní ostrahu a vykonávají léčebné, psychologické, vzdělávací a další programy.¹⁵²

---

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 639.

¹⁴⁹ TZ, § 100 odst. 3.

¹⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1189.

¹⁵¹ zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵² TZ, § 100 odst. 4.

Do výkonu detence se umístí osoby jen na základě soudem nařízeného výkonu ZD.¹⁵³ Předseda senátu po vykonatelnosti rozhodnutí o nařízení výkonu detence zašle ústavu nařízení výkonu ZD a vyzve osobu, která má do detence nastoupit, aby tak učinila. O nařízení výkonu se vyrozumívá okresní soud, v jehož obvodu se ústav nachází. Současně předá ústavu veškeré materiály, které jsou rozhodné pro výkon, například znalecký posudek, opis protokolu o výsledku znalce, lékařské zprávy a další a požádá ústav, aby ve stanovených lhůtách podával zprávy okresnímu soudu, v jehož obvodu se detence vykonává. Ve zprávě jsou uvedeny průběhy a výsledky výkonu detence a jednotlivých programů. Odborná komise poté co tři měsíce sestavuje zprávy ohledně dalšího vývoje jedince zaměřené primárně na možnost změny v OL.¹⁵⁴

Chovancům jsou ve výkonu detence poskytnuta určitá práva v souladu s respektováním jejich důstojnosti. Lze uvést například právo podílet se na řešení otázek souvisejících s jejich pobytem v ústavu tím, že mohou předkládat návrhy a připomínky řediteli ústavu, mezi chovanci je zajištěna rovnost práv, mají právo přijímat a odesílat korespondenci, užívat telefon. Nejméně dvakrát týdně mohou přijímat návštěvy po dobu dvou hodin (neplatí například pro advokáta). Nemohou naopak stávkovat, podnikat nebo se angažovat v politických stranách.¹⁵⁵

Oproti právům, která jsou chovancům dána, jsou povinnosti, které musí dodržovat. Ty jsou stanoveny v § 17 ZVZD. Chovanec je povinen zachovávat ustanovení vnitřního řádu ústavu, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, účastnit se programů, do nichž byl zařazen, dodržovat pokyny a předpisy k ochraně bezpečnosti a zdraví a další.¹⁵⁶

Zákon dává zaměstnancům také možnost použít omezovací prostředky. Jedná se o umístění do izolační místnosti, kam bude chovanec umístěn v případě, že bezprostředně ohrožuje sebe nebo jiného.¹⁵⁷ V jiných nezbytně nutných případech lze k ochraně chovance nebo jiných osob použít omezovací prostředky, kterými jsou pobyt na uzavřeném oddělení, omezení v pohybu prostřednictvím ochranných pásů, omezení v pohybu prostřednictvím manuálního držení nebo akutní parenterální podávání psychofarmak.¹⁵⁸ Omezovací prostředky lze použít pouze jako ultima ratio, tedy není-li možné použít mírnějších prostředků a pokud nelze nalézt odstranitelnou příčinu chování chovance nebo je-li riziko, které hrozí kvůli jeho chování, velmi vysoké. Omezovací prostředky lze použít jen na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu.¹⁵⁹

---

¹⁵³ zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 1.

¹⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1189.

¹⁵⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Zabezpečovací detence v teorii a praxi. *Rodinné listy*, 2012, roč. 1, č. 9, s. 5 – 7.

¹⁵⁶ zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 17.

¹⁵⁷ Tamtéž. § 35.

¹⁵⁸ Tamtéž. § 36.

¹⁵⁹ Tamtéž. § 37.

Muži vykonávají detenci odděleně od žen, chovanci mladší 19 let od dospělých osob a zpravidla jsou také odděleni chovanci, kteří mají duševní poruchu.¹⁶⁰

3.4. Trvání zabezpečovací detence

Trvání ZD je upraveno v § 100 odst. 5 TZ. Stejně jako OL se nenařizuje na předem danou určitou dobu, ale potrvá tak dlouho, dokud to vyžaduje ochrana společnosti.¹⁶¹ V tom se liší od OL, neboť to trvá, dokud to vyžaduje jeho účel.¹⁶² Je tedy zřejmé, že ZD je více zaměřená na ochranu společnosti než OL, které je zaměřeno spíše na konkrétní osobu. Aby ovšem nedocházelo ke zneužívání institutu, je stanovena povinnost soudům přezkoumávat, zda stále trvají důvody pro pokračování detence. Periodický přezkum soudem je v souladu se zásadou omezovat nadbytečnému omezení osobní svobody v souladu s čl. 8 Listiny práv a svobod.¹⁶³ Maximální doba ZD není omezena. To je dáno nebezpečností pachatelů, kterým byla detence uložena a nemožností předvídat, jak dlouho bude jejich proces nápravy trvat.¹⁶⁴

Přezkum probíhá u dospělých pachatelů nejméně jednou za dvanáct měsíců, u mladistvých nejméně jednou za šest měsíců. Předseda senátu se obrátí na ústav, který ZD u konkrétního pachatele vykonává a ten oznámí, kdy ZD začala (to se oznamuje soudu, který detenci uložil) a pominou-li důvody pro trvání (to se oznamuje soudu, v jehož obvodě se detence vykonává).

Pominuly-li důvody pro další výkon ZD, v souladu se zákonem o tom komise složená z odborných zaměstnanců ústavu vypracuje zprávu, ve které buď doporučí propuštění chovance anebo změnu detence na OL na základě výsledků léčení. Ředitel poté podá návrh na propuštění nebo návrh na změnu na OL okresnímu soudu, v jehož obvodu se detence vykonává a vyrozumí státního zástupce.¹⁶⁵

O dalším trvání ZD rozhoduje soud na návrh státního zástupce, osoby, na níž se vykonává ZD nebo i bez návrhu. Soud rozhoduje usnesením, proti kterému je přípustná stížnost s odkladným účinkem.¹⁶⁶ Otázka, kterou si soud při rozhodování primárně klade, zní: „Vyžaduje ochrana společnosti pokračování ve výkonu ZD u konkrétního pachatele?“¹⁶⁷ Rozhodnutí soudu je buď, že propustí pachatele ze ZD nebo změní detenci na ústavní OL.¹⁶⁸

¹⁶⁰ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 285.

¹⁶¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1191.

¹⁶² TZ. § 99 odst. 6.

¹⁶³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1191.

¹⁶⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk č. 410/0, část č. 1/9.

¹⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1192.

¹⁶⁶ TR. § 357 odst. 2.

¹⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1193.

¹⁶⁸ TR. § 357 odst. 2, 355

3.5. Změna zabezpečovací detence na ochranné léčení a opačně

ZD je velmi provázaná s OL. Zákon tedy umožňuje soudu rozhodnout, že uložená ZD bude změněna dodatečně na OL v ústavní formě.¹⁶⁹

Podmínky jsou stanoveny zákonem tak, že detence může být změněna na OL, pominou-li důvody, pro něž byla uložena a jsou-li splněny podmínky pro ústavní OL. Obě podmínky musí být splněny kumulativně.¹⁷⁰ Možnost změny může působit jako faktor motivace pro chovance, aby změnil své chování, pro které byla uložena detence, neboť ústavní OL není vykonáváno s ostrahou.¹⁷¹

Při posuzování možnosti změny se vychází z informací o osobě, které jsou obsaženy ve spise, ze znaleckých posudků, lékařských zpráv o aktuálním zdravotním stavu. Soud není ten, kdo je kompetentní posoudit zdravotní stav osoby, jsou to primárně znalci a odborníci psychiatři.¹⁷²

3.6. Ústavy vykonávající zabezpečovací detenci v České republice

Hlavním cílem, se kterým jsou ústavy, ve kterých se vykonává ZD, zřízeny, je přeradit osobu vykonávající detenci do OL nebo propustit z výkonu ZD.

Detence se vykonává v ústavech, které jsou zřízeny dle zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Jejich správa je tedy svěřena Vězeňské službě¹⁷³. Tyto ústavy byly zřízeny v Brně a Opavě. Ústav pro výkon ZD v Opavě začal působit v roce 2013. Tyto detenční ústavy jsou jediné dva v republice. Pro podrobnější statistiky viz Příloha č. 2.

3.7. Skončení zabezpečovací detence

Stejně jako u OL soud upustí od výkonu ZD, pokud před započítáním pominuly okolnosti, pro které byla uložena.¹⁷⁴ TR přiznává také možnost soudu upustit od výkonu, pokud odsouzený byl nebo má být vyhoštěn nebo vydán do cizího státu nebo předán cizímu státu.¹⁷⁵

ZD skončí také v případě, že soud rozhodne o změně detence na ústavní OL. To činí senát (samosoudce) okresního soudu, v jehož obvodu je ústav pro výkon ZD. Rozhodnutí o změně není podmíněno návrhem.¹⁷⁶

¹⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1193.

¹⁷⁰ TZ. § 100 odst. 6.

¹⁷¹ NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 285.

¹⁷² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. 7 Tdo 213/2011

¹⁷³ KALVODOVÁ, Věra, KUČTA, Josef, ŠKVAJN, Petr. *Zákon o výkonu zabezpečovací detence. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, s. 2.

¹⁷⁴ TZ., § 100 odst. 7.

¹⁷⁵ TR. § 356 odst. 1, 2.

¹⁷⁶ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. II. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 1052.

V rámci kontroly existence důvodů uložení detence soudce rozhoduje, zda výkon ZD stále trvá nebo je potřeba osobu z detence propustit. U propuštění tedy bylo již s výkonem započato a jelikož pominuly podmínky uložení, je třeba, aby ředitel ústavu podal návrh na propuštění z výkonu detence okresnímu soudu, v jehož obvodu se vykonává, zároveň vyrozumí státního zástupce. Zároveň zašle své stanovisko se zprávou odborné komise soudu, který rozhodne o propuštění (popř. o přeměně na OL).¹⁷⁷

---

¹⁷⁷ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. II. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 1057.

4. Zabrání věci

S účinností od 18. 3. 2017 zákona č. 55/2017 Sb., kterým se mění TZ a TR a další související zákony, došlo ke změně koncepce ochranných opatření a jejich počet se zvýšil ze čtyř na pět přidáním nového ochranného opatření zabrání části majetku upraveného v § 102a TZ.¹⁷⁸ Před touto novelou bylo toto ochranné opatření pojmenováno jako zabrání věci a jiné majetkové hodnoty, což bylo nyní nahrazeno pouze zabráním věci.

Ochranné opatření zabrání věci může být následkem jak trestného činu, tak činu jinak trestného. Jeho účelem je odebrání takové věci, která by mohla být použita při páchání trestných činů, která pochází z trestného činu a dále a zabránit tak osobě v páchání další trestné činnosti¹⁷⁹ a odstraňovat tyto prostředky.¹⁸⁰ Ukládá se jak pachatelům, tak i jiným osobám.¹⁸¹ Jejím vlastníkem se zabráním stává stát.¹⁸²

Zabráněna může být jak věc nebezpečná (například zbraně, střelivo) nebo jiné věci, kterými byl trestný čin spáchán (například peníze k financování terorismu, nástroje na padělání) anebo věc, která odčerpává výnosy z trestné činnosti (například peníze pocházející z organizovaného zločinu¹⁸³).

Následující podkapitoly se uplatňují také u mladistvých a u právnických osob.

4.1. Ukládání opatření

Ukládání opatření je upraveno v § 101 odst. 1, § 101 odst. 2 a § 101 odst. 4 TZ. Ukládání je většinou fakultativní, kromě případu v § 101 odst. 4 TZ, kdy je upraveno obligatorní uložení ochranného opatření zabrání věci pro případ, že pachatel nebo jiná osoba drží v rozporu s jiným právním předpisem věc uvedenou v odst. 1 nebo 2 a ve vztahu k věci je možno uložit zabrání věci. Jiným právním předpisem je myšlen jiný právní předpis než trestní zákon. Typicky se jedná o předpis, který omezuje nebo zakazuje nabývání některých věcí do vlastnictví s účelem ochrany veřejného zájmu nebo předpis, který omezuje výrobu, přechovávání a jiné nakládání s některými věcmi. Nejčastěji to bude zákon o střelných zbraních a střelivu (zákon č. 119/2002 Sb.) a zákon o návykových látkách (zákon č. 167/1998 Sb.). Neoprávněným držením věci může být jednak případ,

---

¹⁷⁸ zákon č. 55/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a další související zákony, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 643.

¹⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1196.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² POKORNÝ, Michal. K problematice ochranného opatření zabrání věci podle § 71 odst. 1 TrZ. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 3, č. 1, s. 26.

¹⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1196.

kdy osoba vůbec nebyla oprávněna věc držet nebo kdy překročila rozsah oprávnění, který jí byl udělen.¹⁸⁴

Prvním případem fakultativního uložení ochranného opatření zabrání věci je § 101 odst. 1 TZ. Zde je upraveno, že „*Nebyl-li uložen trest propadnutí věci uvedené v § 70 odst. 2 písm. a), může soud uložit, že se taková věc zabírá, a) náleží-li pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit, b) náleží-li pachateli, od jehož potrestání soud upustil, nebo c) ohrožuje-li bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, anebo brozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zločinu.*“ Aby mohla být věc zabráněna, musí se jednat o věc způsobilou k zabránění, to znamená že věci muselo být užito ke spáchání trestného činu nebo se jedná o věc, která byla ke spáchání trestného činu určena. Kumulativně musí být splněna jedna z podmínek v odst. 1 a) – c).

Druhým fakultativním případem je situace, kdy soud má možnost uložit ochranné opatření zabrání věci, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za trestný čin anebo která byla jen zčásti nabyta za věc získanou trestným činem nebo z a věc tvořící odměnu za trestný čin, pokud hodnota věci, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci zanedbatelná. Kumulativně musí být splněna jedna z podmínek v písm. a) – f) – například že věc náleží pachateli, který byl odsouzen za trestný čin, ze kterého věc pochází nebo náleží pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit, věc náleží nepřičetnému pachateli a podobně. Ochranné opatření dle § 101 odst. 2 TZ lze tedy uložit kterékoli osobě.¹⁸⁵

Nově TZ upravuje to, že zabrání věci postihuje plody a užitky věci, které náležejí osobě, které je věc zabírána.¹⁸⁶

V § 101 odst. 5 TZ je praktický projev zásady přiměřenosti sankce, který je upraven v § 96 TZ jako jedna ze zásad ukládání trestních sankcí. Soud má možnost namísto zabrání věci uložit pouze povinnost k tomu, aby věc byla pozměněna natolik, aby nebylo možno ji dále použít ke společensky nebezpečnému účelu (typicky zbraně), povinnost odstranit určité zařízení (například odstranění ekologicky nebezpečného zařízení v továrně), povinnost odstranit označení věci nebo provést její změnu (typicky se týká výrobků, které jsou neoprávněně označeny ochrannou známkou) a povinnost omezení dispozice s věcí (například zákaz postoupení). Soud zároveň ve výroku o uložení povinnosti vždy stanoví přiměřenou lhůtu. V případě, že povinnost nebude splněna ve stanovené lhůtě, soud rozhodne o uložení zabrání věci.¹⁸⁷

¹⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1204.

¹⁸⁵ TZ. § 101 odst. 2.

¹⁸⁶ Tamtéž. § 101 odst. 3.

¹⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1205.

4.2. Zabrání náhradní hodnoty ve vztahu k zabránění věci

Smyslem ustanovení je předcházet zmaření výkonu ochranného opatření zabránění věci v případě, že se osoba pokouší zničit, poškodit nebo znehodnotit věc.¹⁸⁸ Pokud osoba, které mohla být věc zabráněna dle § 101 odst. 1 nebo odst. 2 TZ věc zničí, poškodí nebo jinak znehodnotí, odstraní a podobně zmaří její zabránění před rozhodnutím o zabránění, může jí soud uložit zabránění náhradní hodnoty. Stejně bude postupováno v případě zmaření zabránění věci jednáním, které porušuje zákaz dle § 104 odst. 2 TZ – zákaz zcizení a zákaz jiných dispozic, které směřují ke zmaření ochranného opatření. Ustanovení splňuje požadavky Rámcových rozhodnutí Rady (č. 2003/577/SVV, 2001/500/SVV) a Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskace výnosů ze zločinů.¹⁸⁹ Institut odpovídá modernímu přístupu k zabránění věci a vyskytuje se i v jiných demokratických státech (například Německo).¹⁹⁰ Ustanovení je samostatnou kategorií trestněprávních sankcí, které spadá pod ochranné opatření zabránění věci a nelze jím například nahrazovat trest propadnutí věci podle TZ a zhojit tím chybu soudu, který trest propadnutí věci nevyslovil ve výroku o vině a trestu.¹⁹¹ Došlo by k dotčení zásady *ne bis in idem*.

Náhradní hodnota, která se bude zabírat, je stanovena soudem a může vycházet z odborného vyjádření nebo znaleckého posudku. Vyjadřuje se především v penězích, nejčastěji tedy peněžní vyjádření hodnoty věci, která měla být zabráněna. Lze ovšem uložit také zabránění věci, která má ekvivalentní hodnotu jako věc, která měla být zabráněna a byla zničena.¹⁹²

4.3. Zabránění spisů a zařízení

Jedná se o zvláštní případ zabránění věci, který předchází právní úprava neobsahovala.¹⁹³ Spis je definován ve výkladových ustanoveních jako datový, zvukový nebo obrazový záznam, vyobrazení nebo jiné znázornění.¹⁹⁴ Není potřeba větší množství než jeden s pouhou jednou stránkou¹⁹⁵. Zařízením se rozumí zařízení, které bylo použito nebo určeno k použití pro výrobu těchto spisů – jedná se o tiskárny, formy, počítačové programy a podobně.¹⁹⁶

Soud vysloví obligatorně takové zabránění spisů, které mají obsah, který za předpokladu úmyslného rozšiřování při znalosti obsahu spisu by naplňoval znaky trestného činu dle TZ.

---

¹⁸⁸ nález Ústavního soudu ze dne 13. června 2016, sp. zn. I. ÚS 36/15

¹⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1210, shodně Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk č. 410/0, část č. 1/9.

¹⁹⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 664.

¹⁹¹ nález Ústavního soudu ze dne 13. června 2016, sp. zn. I. ÚS 36/15

¹⁹² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1213.

¹⁹³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 644.

¹⁹⁴ TZ. § 136.

¹⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1215 – 1216.

¹⁹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 474.

Zároveň musí být kumulativně splněna podmínka, že nejméně jeden kus spisu již byl rozšířen nebo k šíření určen nebo připravován. Obecně se jedná o jakýkoli trestný čin podle zvláštní části TZ¹⁹⁷, typicky se však jedná o pornografii, zejména dětskou pornografii nebo tiskoviny a nahrávky, které jsou rasisticky zaměřené. Lze si ovšem představit také zásah do práva na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství a trestné činy související nebo trestné činy proti bezpečnosti České republiky, cizího státu a mezinárodní organizace.¹⁹⁸ Posuzování, zda obsah spisu naplňuje znaky trestného činu, je na orgánech činných v trestním řízení a v konečném stádiu na soudu, který může využít znalecké posudky nebo odborná vyjádření.¹⁹⁹

Zákon stanoví, že zabránění věci se vztahuje jen na kus nebo kusy spisu, které jsou v držení osob spolupůsobících při jejich rozšiřování nebo při jejich přípravě k rozšiřování anebo byly zveřejněny vstavením, plakátováním, předváděním nebo jiným obdobným způsobem, anebo při zásilkovém rozšiřování ještě nebyly příjemci doručeny.²⁰⁰

Výše řečené v této podkapitole se použije přiměřeně také v případě, že by úmyslným rozšiřováním při znalosti obsahu mohl být spáchán některý trestný čin a je nutno zamezit nezákonnému rozšiřování zabráněním spisu.²⁰¹ Je tedy rozšířena možnost zabránění spisů i na spisy, u kterých je spáchání daného trestného činu vázáno ještě na okolnost, která však zatím nenastala.²⁰² Okolnost může být taková, která se váže k obsahu spisu (například obsah nepřímě vyjadřuje rasistické myšlenky potlačující práva osoba, kdy drobnou změnou může být takového účinku dosaženo) nebo k jednotlivým znakům trestného činu (například úmysl podporovat hnutí, které směřuje k potlačení práv člověka).²⁰³

4.4. Zabránění věci v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob

Stejně jako TZ, i TOPO zavedl dualismus trestních sankcí.²⁰⁴ Zabránění věci je jedno ze dvou ochranných opatření, které lze uložit právnické osobě. Je upraveno v § 26 TOPO. Soud fakultativně může uložit právnické osobě zabránění věci za podmínek, které stanoví TZ. Stejně tak lze uložit zabránění náhradní hodnoty, zabránění spisů a zařízení nebo uložit pozměnění věci, odstranění určitého zařízení, označení nebo provedení jiné změny nebo omezení dispozice s věcí.²⁰⁵

---

¹⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1215 – 1216.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ TZ. § 103 odst. 2.

²⁰¹ Tamtéž. § 103 odst. 3.

²⁰² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1215.

²⁰³ Tamtéž, s. 1218.

²⁰⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 517.

²⁰⁵ TOPO. § 26.

4.5. Výkon ochranného opatření

V TŘ je upraven výkon zabrání věci velmi sporadicky. V § 358 je pouze odkázáno na § 349b TŘ, který upravuje výkon trestu propadnutí věci nebo výkon propadnutí náhradní hodnoty. Toto ustanovení se přiměřeně užije jak na výkon zabrání věci, tak na výkon zabrání náhradní hodnoty. Ve výroku o zabrání věci musí soud přesně specifikovat, která věc a od kterého majitele se zabírá. Zabrání věci je významným zásahem do práv vlastníka věci. Orgány činné v trestním řízení musí postupovat při použití institutu zabrání věci maximálně obezřetně.²⁰⁶ Soudu musí být jednoznačně prokázán původ předmětných finančních prostředků (respektive věcí) a nade vší pochybnost musí být prokázáno, že byly získány z trestné činnosti.²⁰⁷

Opis rozsudku, kterým bylo vysloveno ochranné opatření zabrání věci nebo zabrání náhradní hodnoty zašle předseda senátu organizační složce státu, která podle zvláštního zákona hospodáří s majetkem státu. Pokud byla věc, na kterou se vztahuje zabrání věci nebo zabrání náhradní hodnoty, zajištěna²⁰⁸, předseda senátu učiní opatření, aby došlo ke svěřeni nakládání s věcí pro tuto organizační složku státu.²⁰⁹ Zajištění probíhá dle § 77b a násl. TŘ. Výrok o zabrání věci nebo náhradní hodnoty bude učiněn buď v rozsudku nebo v usnesení, které je vyhlášeno v průběhu veřejného zasedání.²¹⁰

V případě, že státní zástupce z nějakého důvodu zastavil trestní stíhání, soud má i tak možnost rozhodnout o zabrání věci, která byla získána činností, která byla předmětem onoho trestního stíhání.²¹¹

Ustanovení bylo do TŘ vloženo až s účinností od 1. 1. 2002 novelou TŘ zákonem č. 265/2001 Sb., do té doby výkon zabrání věci byl upraven pouze vnitřním kancelářským řádem soudců.²¹²

Tato ustanovení TŘ se použijí také v řízení s mladistvým pachatelem nebo v řízení proti právnickým osobám, neboť ZSVM ani TOPO nemají speciální úpravu, která by výkon zabrání věci upravovala.²¹³

---

²⁰⁶ usnesení Ústavního soudu ze dne 9. října 2018, sp. zn. II. ÚS 2980/17

²⁰⁷ náleží Ústavního soudu ze dne 22. května 2018, sp. zn. II. ÚS 1849/17, shodně RÁZKOVÁ, Renata. ÚS: K rozhodování o zabrání věci podle trestního řádu. *Bulletin Advokacie*, 2018, roč. 25, č. 7-8, s. 70 – 74.

²⁰⁸ TŘ. § 77b a násl.

²⁰⁹ Tamtéž, § 358 ve spoj. s § 349b.

²¹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., II., III. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4013.

²¹¹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. srpna 1953, sp. zn. 1 Tz 73/1953

²¹² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., II., III. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4013.

²¹³ Tamtéž, s. 4012.

5. Zabrání části majetku

S účinností od 18. března 2017 obsahuje český právní řád také nové ochranné opatření upravené v § 102a TZ – zabrání části majetku. Česká republika tím splnila podmínku implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č. 2014/42/EU ze dne 3. 4. 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v EU.²¹⁴ Směrnice je rozšířením Rámcového rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2006/783/SVV ze dne 6. 10. 2006 o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci. Nová směrnice spatřuje zabrání majetku v trestním řízení jako jeden z neúčinnějších nástrojů při boji s organizovaným zločinem. Podle čl. 5 směrnice z r. 2014 jsou členské státy povinny zavést do svých právních řádů taková nezbytná opatření, která umožní zabavení majetku (směrnice používá pojem konfiskace) osobě, která byla odsouzena za trestný čin, který může přímo nebo nepřímo vést k majetkovému prospěchu, pokud má soud za to, že takovýto majetek pochází z trestné činnosti.²¹⁵ V odstavci 2 směrnice vysvětluje, na které trestné činy se pojem „trestný čin“ užitý v odstavci 1 alespoň vztahuje – například aktivní a pasivní korupce v soukromém sektoru, zločinné spolčení, účast dítěte na pornografických představeních a podobně.²¹⁶

Zabrání části majetku tedy spočívá v odnětí příslušné části majetku pachateli trestného činu, popřípadě jiné osobě, je-li tato část majetku výnosem z určitého, v TZ specifikovaného trestného činu.²¹⁷ Může dojít k zabrání jak majetkového prospěchu získaného konkrétním zjištěným trestným činem, ale i k zabrání dalšího majetku, který z trestné činnosti pochází jen pravděpodobně.²¹⁸

Opatření má být nástrojem postihování nelegálně získaného majetku. Zákonnodárci považují za nezbytné zavést další instituty, které pomohou orgánům činným v trestním řízení tento majetek zjistit a zajistit.²¹⁹

5.1. Ukládání opatření

Ukládání ochranného opatření zabrání části majetku dle TZ je pouze fakultativní. Soud má možnost uložit jej pachateli, který se dopustil některého z vymezených trestných činů. Ty můžeme

---

²¹⁴ MOKRENSOVÁ, Lucie. *Nový institut ochranného opatření řešící zabrání části majetku a jeho dopady na zúčastněné osoby* [online]. Právníprostor.cz, 23. února 2017 [cit. 10. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/novy-institut-ochranneho-opatreni-resici-zabrani-casti-majetku-a-jeho-dopady-na-zucastnene-osoby>>.

²¹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právníků osob*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 532.

²¹⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii

²¹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právníků osob*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 533.

²¹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 475.

²¹⁹ MOKRENSOVÁ, Lucie. *Nový institut ochranného opatření řešící zabrání části majetku a jeho dopady na zúčastněné osoby* [online]. Právníprostor.cz, 23. února 2017 [cit. 10. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/novy-institut-ochranneho-opatreni-resici-zabrani-casti-majetku-a-jeho-dopady-na-zucastnene-osoby>>.

rozdělit do dvou skupin. Buď byl pachatel uznán vinným ze spáchání úmyslného trestného činu, za který TZ stanoví TOS s horní hranicí trestní sazby nejméně čtyři léta anebo jej uznal vinným jedním z trestných činů, které jsou v ustanovení taxativně vyjmenovány. Jedná se například o trestný čin výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií, neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací a dále. Zde není stanovena podmínka trestní sazby, postačí tedy i zákonem stanovená nižší trestní sazba.²²⁰

Další podmínkou je, že pachatel tímto trestným činem získal pro sebe nebo jiného majetkový prospěch. Postačí, pokud se o to také pouze snažil a nebyl-li úspěšný.²²¹

Třetí kumulativní podmínkou je to, že soud musí být přesvědčen o tom, že určitá část majetku pachatele je výnosem z trestné činnosti. To soud posuzuje buď na základě toho, že hodnota majetku, který pachatel nabyt nebo převedl na jinou osobu (nebo do majetku ve svěřenském fondu) je v hrubém nepoměru k příjmům pachatele nabytým v souladu se zákonem. Doba, ve které se tak muselo stát, je nejméně pět let před spácháním takového trestného činu, v době jeho páchaní anebo po jeho spáchání. Druhou možností, jak soud posoudí, že část majetku pachatele je výnosem z trestné činnosti je ta, že byly zjištěny jiné skutečnosti odůvodňující takový závěr.²²² Toto je vždy předmětem dokazování v trestním řízení. Speciálním institutem k zjištění naplnění této podmínky může být například finanční šetření. Lze také požadovat dodání údajů, které jsou předmětem bankovního tajemství, údajů z evidence zaknihovaných cenných papírů a podobně. Zvláštností je, že v případě zjištění původu určité části majetku se nepožaduje, aby byly skutečnosti zjištěny nade vší pochybnost, jako je to v trestním právu v souladu se zásadou *in dubio pro reo* obvyklé, postačí silná míra pravděpodobnosti.²²³

V odstavci 2 je upravena možnost soudu zabrat část majetku, jedná-li se o věc, u které byly splněny podmínky dle odstavce 1 a může tedy být zabrána a pachatel zároveň takovou věc převedl na někoho jiného. Část majetku se tedy nezabírá pachateli, jako je tomu v odst. 1, ale jiné osobě.²²⁴ Může se jednat kohokoliv mimo osobu pachatele (udělal-li tak pachatel bezplatně nebo za nápadně výhodných podmínek a daná osoba o tom věděla nebo mohla vědět), o osobu blízkou, o právnickou osobu za splnění dalších podmínek, o převedení do majetku ve svěřenském fondu anebo pokud věc nabyt do společného jmění manželů.²²⁵ Co se týče společného jmění manželů, manžel nebo manželka mohou doložit původ majetku. Soud totiž přihlíží ke všem rozhodným skutečnostem, důkazní břemeno je na jednom z manželů. Dokazuje se, že majetek nebyl získaný

---

²²⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 475.

²²¹ TZ. § 102a odst. 1.

²²² Tamtéž. § 102a.

²²³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 536.

²²⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 475.

²²⁵ TZ. § 102a odst. 2.

nelegálně.²²⁶ V případě, že manžel nebo manželka doloží, že se nejedná o majetek, který by byl získaný nelegálně, soud ochranné opatření neuloží. Musí se jednat například o skutečnost, že věc nabyt darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů nebo se jedná o věc ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů.²²⁷

V souladu se zněním zákona je potřeba, aby pachatel byl uznán vinným ze spáchání daného trestného činu. Zákon tedy stanoví podmínku vydání odsuzujícího rozsudku. Již není rozhodné, jaký druh trestu mu byl rozsudkem uložený.²²⁸ Uložený TOS může být i nižší než čtyři roky. Ve výroku rozhodnutí, kterým soud zabírá část majetku, musí být vymezeno, která část majetku se zabírá, které konkrétní věci budou zabráný.²²⁹ Může se jednat o věci až do výše zjištěného hrubého nepochybného. Prof. Šámal z toho dovozuje, že lze tedy postihnout i legálně nabyté věci, ne pouze přímý výtěžek z trestného činu.²³⁰ Aby byly zjištěny majetkové poměry obviněného, předseda senátu (nebo státní zástupce nebo policejní orgán v přípravném řízení) mohou žádat zaslání prohlášení o majetku osoby, jejíž majetek se zajišťuje. Takto vyzvat lze buď přímo osobu, jejíž majetek se má zajišťovat nebo osobu jí blízkou. Zejména lze žádat o informace o plátcích odměny z pracovněprávního vztahu, o účtech a výši pohledávek, o dlužnících osoby, jejíž majetek je zabírán a podobně. Osoby mají právo odepřít učinění prohlášení o majetku za použití ustanovení § 100 TŘ, kde je upraveno právo obviněného odepřít výpověď a § 158 odst. 8 TŘ v případě, že by poskytnutím prohlášení o majetku porušila osoba uloženou povinnost mlčenlivosti. Institut prohlášení o majetku byl zaveden novelou č. 55/2017 Sb., kterou bylo ochranné opatření zabránění části majetku zavedeno do právního řádu.

Trestním zákonem se v souladu s § 110 rozumí jak TZ, tak ZSVM a TOPO.²³¹ Zabránění postihuje i plody a užitky věci. Co je to plod a užitek se stanoví dle definic v občanském zákoníku.²³² Zabránění se nevztahuje na věci, jichž je nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb osoby anebo osob, o které je pachatel podle zákona povinen pečovat.²³³

Zabraná část majetku a zabraná náhradní hodnota připadá státu.²³⁴ Nelze ovšem osobě zabrat věci nezbytné k uspokojení životních potřeb svých nebo osob, o jejichž výživu nebo

---

²²⁶ MOKRENSOVÁ, Lucie. *Nový institut ochranného opatření řešící zabránění části majetku a jeho dopady na zúčastněné osoby* [online]. Pravniprostor.cz, 23. února 2017 [cit. 10. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/novy-institut-ochranneho-opatreni-resici-zabrani-casti-majetku-a-jeho-dopady-na-zucastnene-osoby>>.

²²⁷ zákon č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 709 odst. 1 písm. b), písm. d).

²²⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právníků osob*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 535.

²²⁹ TZ. § 102a odst. 3.

²³⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právníků osob*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 539.

²³¹ TZ. § 110.

²³² zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 491 odst. 1 a odst. 2.

²³³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právníků osob*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 540.

²³⁴ TZ. § 104 odst. 1.

výchovu je osoba dle zákona povinna pečovat.²³⁵ Ochranné opatření zabrání části majetku nelze uložit vedle trestu propadnutí majetku, jedná-li se o stejnou část majetku.²³⁶

5.2. Zabrání náhradní hodnoty

V případě, že není možné zabrat část majetku dle § 102a odst. 1 nebo 2 TZ z důvodu, že není známo, kde se věci nachází, zabrání není vhodné anebo je věc před rozhodnutím zničena, poškozena, zcizena nebo její zabrání je jinak zmařeno, soud má možnost uložit zabrání náhradní hodnoty. Nejčastěji se bude jednat o peněžitou částku, která může být stanovena až do výše odpovídající hodnotě věci, která měla být zabránena.²³⁷ Jedná se v podstatě o náhradní ochranné opatření ve vztahu k zabrání části majetku. Tato možnost je v souladu s požadavkem Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu č. 33/1997 Sb. a dalších rámcových rozhodnutí Rady Evropské unie, kdy je v souladu s čl. 2 odst. 1 Úmluvy nutné zajišťovat a konfiskovat majetek, který je nástrojem, prostředkem nebo výnosem z trestné činnosti, a to včetně náhradního plnění za něj.²³⁸ Mezi náhradní hodnotou a věcí, které se zabrání týká nemusí existovat žádný vztah. Účelem je to, aby došlo k zajištění a konfiskaci ekvivalentu výnosů z trestné činnosti. Ovšem vždy musí být splněny zákonné podmínky k tomu, aby mohla být náhradní hodnota zabránena a náhradní hodnota musí odpovídat hodnotě majetku, který by jinak mohl soud zabrat dle § 102a odst. 1, odst. 2 TZ.²³⁹

5.3. Zabrání části majetku v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob

S účinností od 18. března 2017 bylo zavedeno také nové ochranné opatření u právnických osob. Došlo tak k rozšíření počtu ochranných opatření pro právnickou osobu z jednoho (zabrání věci) na dvě. Opatření se ukládá za podmínek stanovených TZ.²⁴⁰

Ustanovení TZ ovšem nelze použít v celém rozsahu. Prof. Šámal například uvádí, že u právnických osob nelze použít ustanovení § 102a odst. 5 TZ, podle kterého se zabrání části majetku nevztahuje na věci, které je nezbytně třeba pro uspokojení životních potřeb osoby, které se část majetku zabírá nebo osob, o které se má pachatel zle zákona povinnost starat, neboť právnická

---

²³⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 476.

²³⁶ zákon č. 55/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony ve znění pozdějších předpisů, čl. I bod 3.

²³⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 539.

²³⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 440.

²³⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. července 2015, sp. zn. 5 Tdo 335/2015

²⁴⁰ TOPO. § 26a.

osoba nemá životní potřeby a není ze zákona povinna pečovat o výživu nebo výchovu nějakých osob.²⁴¹

5.4. Výkon ochranného opatření

Podobně jako v případě zabránění věci, také u zabránění části majetku TŘ výkon neupravuje, pouze odkazuje na jinou úpravu v § 358b TŘ, který byl zaveden stejnou novelou. V případě zabránění části majetku se jedná o úpravu v § 345 a 346 TŘ, tedy přiměřeně se použijí ustanovení pro výkon trestu propadnutí majetku.

Opis rozsudku, kterým bylo ochranné opatření uloženo, zašle předseda senátu, který ve věci rozhodl v prvním stupni²⁴², organizační složce státu, která hospodaří s majetkem státu. Pravidla příslušnosti jsou upravena v § 9 – § 11 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů (jedná se například o Generální ředitelství cel, Správu úložišť radioaktivních odpadů a není-li splněna zvláštní příslušnost, jedná se o Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových²⁴³). Podmínkou výkonu je, aby se rozhodnutí stalo vykonatelným, musí se tedy jednat o odsuzující rozsudek dle pravidel § 120 a následujících a § 139 TŘ, nikoli o trestní příkaz.²⁴⁴

Došlo-li k předchozímu zajištění majetku, zašle se opis rozhodnutí také organizační složce státu, která majetek zabezpečila a spravuje.²⁴⁵ K zajištění dojde v případě, že zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že se jsou splněny podmínky pro zabránění věci. Nařizuje jej soud a v přípravném řízení státní zástupce.²⁴⁶ Proti rozhodnutí o zajištění je přípustná stížnost, které zákon ovšem nepřiznává odkladný účinek.²⁴⁷

Ne vždy je zcela jasné, zda část majetku, která má být zabráněna, je nezbytně nutná k uspokojení životních potřeb osoby, které bylo zabránění části majetku uloženo anebo k uspokojení potřeb osob, o jejichž výživu a výchovu se osoba stará. V případě pochybností o tom rozhodne předseda senátu. Návrh podává buď organizační složka státu uvedená výše anebo osoba, o jejíž výživu nebo výchovu jde anebo také samotná osoba, které bylo zabránění uloženo. Obecně je lhůta pro podání žádosti tříměsíční od právní moci odsuzujícího rozsudku, v případě věcí, které byly postiženy později je jeden měsíc od doby rozhodné skutečnosti.²⁴⁸

---

²⁴¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 540.

²⁴² TŘ. § 315 odst. 3.

²⁴³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., II., III. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3918.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 3917.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ TŘ. § 358b odst. 1.

²⁴⁷ Tamtéž. § 358b odst. 3.

²⁴⁸ Tamtéž. § 346.

V praxi se bude jednat o běžné součásti oděvu, vybavení domácnosti, které je potřeba pro běžný provoz, snubní prsteny a předměty obdobné povahy, zdravotnické potřeby nebo jiné věci, které osoba potřebuje vzhledem ke své nemoci, hygienické potřeby, pracovní nástroje a další. Obecným kritériem je, že zabrání věci by nemělo být v rozporu s morálními pravidly.²⁴⁹

Rozhodnutí soudu má formu usnesení a je proti němu přípustná stížnost, která má odkladný účinek.²⁵⁰

---

²⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., II., III. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3923.

²⁵⁰ Tamtéž.

6. Ochranná výchova

Poslední z ochranných opatření, která jsou uvedena v § 98 odst. 1 TZ, je ochranná výchova. Úprava pouze odkazuje na ZSVM jako na speciální zákon upravující odpovědnost mládeže a řízení proti nim. Zde je ochranná výchova uzákoněna jako ochranné opatření ukládané pouze mladistvým²⁵¹ a dětem mladším patnácti let, které se dopustily činu jinak trestného²⁵². Nabytím účinnosti ZSVM 1. ledna 2004 se tedy po více než padesáti letech obnovilo oddělené trestní právo pro mládež. Vytvořil se tak specializovaný systém justice zabývající se kriminalitou mládeže.²⁵³

Je to jediné ochranné opatření, které nelze uložit dospělým osobám. Při ukládání je třeba vzít v potaz jak obecný účel opatření u mladistvých, kterým je vytvoření podmínek pro rozvoj mladistvého²⁵⁴, tak zvláštní účel, který vyjadřuje kladné ovlivnění duševního, mravního a sociálního vývoje mladistvého a ochranu společnosti před jeho recidivou.²⁵⁵ Tyto zásady se ostatně použijí také u ukládání zbylých ochranných opatření, které jsou uvedeny v TZ.

Ochranná výchova je právní následek provinění (tedy trestného činu mladistvého pachatele) nebo činu jinak trestného.²⁵⁶ Lze uložit také dítěti mladšímu patnácti let, jak je upraveno v § 93 odst. 1 písm. j) ZSVM. Konkrétním účelem ochranné výchovy je odstranit nebezpečné následky zanedbané výchovy u mladistvého nebo dítěte mladšího patnácti let a umožnit jedinci další rozvoj.

6.1. Ukládání opatření

Ochranná výchova se ukládá podle § 22 ZSVM. Ukládá se pouze fakultativně, soud nemá zákonem stanovenou povinnost ukládat ji obligatorně. Předpoklady pro uložení ochranné výchovy soudem pro mládež jsou následující:

- a) o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije, nebo
- b) dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo
- c) prostřední, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy.

Tyto předpoklady nemusí být splněny kumulativně. Je všem podmínka, která musí být splněna vždy, ať už se jedná o jakýkoli důvod uložení uvedený výše – u mladistvého nepostačuje uložení

---

²⁵¹ ZSVM, § 22 ve spoj. s § 2 odst. 1 písm. c).

²⁵² Tamtéž. § 89 odst. 1 ve spoj. s § 93 odst. 1 písm. f).

²⁵³ DIBLÍKOVÁ, Simona. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 9, s. 213.

²⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 454.

²⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 488.

²⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 236.

výchovných opatření. Jedná tedy o subsidiární opatření vzhledem k výchovným opatřením.²⁵⁷ Vyplývá to z ustanovení § 22 odst. 1, ve kterém je upraveno ukládání ochranné výchovy a z celkového systému úpravy opatření v ZSVM. Stejný názor vyslovil také Krajský soud v Brně, když judikoval, že ochranná výchova znamená hluboký zásah do práv občanů a lze ji uložit teprve když jiné, méně intenzivní prostředky výchovy již nemají šanci na úspěch.²⁵⁸

Mladistvý musí být vždy uznán vinným z provinění, podmínkou pro uložení je tedy odsouzení pachatele.²⁵⁹

Soud pro mládež může uložit ochrannou výchovu trojím způsobem. První možností je uložit ochrannou výchovu samostatně, v případě, že upustil od uložení trestního opatření podle § 12 písm. b).²⁶⁰ Podmínkou je, že k dosažení účelu ZSVM není uložení trestního opatření potřebné a že lepší náprava mladistvého bude zajištěna ochrannou výchovou než trestním opatřením.²⁶¹

Druhou možností uložení je společně s trestním opatřením, pokud nemůže být upuštěno od uložení trestního opatření. Ochrannou výchovu lze uložit vedle kteréhokoliv trestního opatření s výjimkou vyhoštění (toto trestní opatření má být vykonáno co nejrychleji, z praktického hlediska tedy nepůjde vykonat vyhoštění a ochrannou výchovu zároveň, neboť ta by se vykonávala stále na území České republiky, kde byla uložena) a trestního opatření domácího vězení (vyplývá z povahy trestního opatření ve vztahu k výkonu ochranné výchovy). Prof. Šámal spatřuje problém také v případě uložení ochranné výchovy za současného uložení peněžitého opatření. To má být plněno primárně z výtěžné činnosti mladistvého, kterou ovšem po dobu výkonu ochranné výchovy provádět nemůže.²⁶² V případě uložení vedle nepodmíněného trestního opatření odnětí svobody se vždy jako první vykonává trestní opatření odnětí svobody. To samé se uplatní v případě, že trestní opatření je uloženo později než ochranná výchova dalším rozsudkem. Po výkonu trestního opatření soud musí zabývat tím, zda je uložení ochranné výchovy stále aktuální.²⁶³

Poslední varianta uložení je samostatně, ukládá-li ochrannou výchovu trestně neodpovědnému mladistvému²⁶⁴, neboť je to výslovně upraveno v zákoně v § 5 odst. 2 ZSVM. Podmínkou je pouze spáchání činu jinak trestného.

Z procesního hlediska soud primárně zjišťuje poměry mladistvého v souladu s § 55 a 56 ZSVM. Ze úplně zjištěných poměrů dále musí usoudit, zda byla splněna jedna z podmínek v § 22

²⁵⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 488.

²⁵⁸ rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 16. února 1962, sp. zn. 2 To 41/1962

²⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné.* 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 455.

²⁶⁰ Tamtéž, 2016, s. 456.

²⁶¹ ZSVM, § 12.

²⁶² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 237, shodně ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné.* 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 457

²⁶³ Tamtéž, s. 239.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 237.

odst. 1 písm. a) – c). Ke zhodnocení osoby mladistvého se přibírá znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii nebo z oboru zdravotnictví či pedagogiky, odvětví psychologie se specializací na psychologii dětí.²⁶⁵ Soud dále spolupracuje se zařízeními, které pečují o mládež jako jsou probační a mediační služba, škola mladistvého, s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí a podobně.²⁶⁶ V řízení se objasňuje zejména možnost výchovného působení v rodině, míra zanedbání dosavadní výchovy mladistvého a příčiny tohoto stavu, výchovné prostředí v rodině a ve společenské komunitě včetně vlastností osob, s nimiž mladistvý přichází do styku.²⁶⁷

6.2. Výkon ochranné výchovy

Ochranná výchova je dle § 82 odst. 1 vykonávána ve zvláštních zařízeních, ve kterých je poskytována výchovná péče.²⁶⁸ Jedná se o speciální školská zařízení v resortu MŠMT. V nich se zajišťuje výchova dítěte, jeho vzdělání a vytváří podmínky pro zdravý rozvoj dítěte a umožňuje aktivní účast osoby ve společnosti.²⁶⁹ Dochází k omezení osobní svobody, ochranná výchova tedy může být alternativou uložení trestního opatření odnětí svobody.²⁷⁰

Výkon ochranné výchovy upraven v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Existují čtyři typy zařízení, ve kterých se může ochranná výchova vykonávat – diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav.²⁷¹ Výkon se vždy v prvním kroku nařídí do diagnostického ústavu. V tom probíhá komplexní vyšetření mladistvého a dále se rozhodne, do kterého zařízení z výše uvedených bude mladistvý zařazen.²⁷² Osobám zde umístěným se poskytuje zaopatření v podobě stravování, ubytování, učebních potřeb, kapesného, osobních darů a věcné pomoci v případě odchodu zletilých ze zařízení a podobně.²⁷³

Trvání ochranné výchovy je zákonem určeno jako „dokud to vyžaduje její účel“²⁷⁴, nejdelší možná hranice dovršení osmnácti let věku. Délku jejího trvání tedy nelze vyslovit ve výroku

---

²⁶⁵ TR. § 105 a násl. TR.

²⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 238.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 488

²⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 239.

²⁷⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 488

²⁷¹ zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 1.

²⁷² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 489

²⁷³ zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 7.

²⁷⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 489

rozsudku.²⁷⁵ Výjimečně lze ochrannou výchovu prodloužit do dovršení devatenáctého roku mladistvého, vyžaduje-li to jeho zájem (nikoli tedy zájem společnosti).²⁷⁶ S výkonem nelze začít po dovršení osmnáctého roku věku mladistvého.²⁷⁷

V případě, že nelze ochrannou výchovu ihned vykonat, soud pro mládež má povinnost nařídít dohled probačního úředníka dle § 16 ZSVM. Ten vykonává středisko Probační a mediační služby v obvodu místa bydliště mladistvého.²⁷⁸

Dozor při výkonu ochranné výchovy vykonává pověřený státní zástupce okresního státního zastupitelství, v jehož okresu se zařízení nachází.

6.3. Přeměna ústavní a ochranné výchovy, podmíněné umístění mimo výchovné zařízení

Na úvod je třeba definovat pojem „ústavní výchova“, neboť ten ZSVM ani TZ nezná. Ústavní výchova je pojem občanskoprávní a je upraven v OZ. Před účinností OZ byl upraven zákonem o rodině. Ústavní výchova je upravena v § 971 a soud ji nařídí v případě, že jsou výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav nebo řádný rozvoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte anebo pokud tu jsou vážné důvody, pro které rodiče nemohou výchovu dítěte zabezpečit.²⁷⁹

V případě, že dosud nepominuly všechny okolnosti a důvody, pro které byla ochranná výchova uložena, lze zvážit dvě varianty, jak se bude dále pokračovat. Ochrannou výchovu lze přeměnit na ústavní výchovu anebo lze rozhodnout o umístění mimo výchovné zařízení v případě, že převýchova mladistvého pokročila do té míry, že lze očekávat, že se bude řádně chovat a pracovat, i když nebude podroben omezením, která musel vykonávat během výkonu ochranné výchovy, ale dosud nepominuly všechny okolnosti, pro něž byla uložena. Přeměna i umístění mimo výchovné zařízení jsou fakultativní možnosti soudu a je to na jeho uvážení a výsledcích provedeného dokazování. Pokud soud pro mládež dospěje k závěru, že podmínky byly naplněny, mladistvého umístí do ústavní výchovy²⁸⁰ přeměnou ochranné výchovy anebo rozhodne o podmíněném umístění mladistvého mimo výchovné zařízení.

Při zjišťování, zda podmínky přeměny nebo umístění mimo výchovné zařízení byly splněny, si soud pro mládež opatří podklady potřebné pro rozhodnutí – zprávu o chování mladistvého ve výchovném zařízení, o rozumovém a mravním rozvoji, o stavu jeho převýchovy a

---

²⁷⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 8 Tz 9/2008

²⁷⁶ ZSVM, § 22 odst. 2.

²⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 241.

²⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 457.

²⁷⁹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 971.

²⁸⁰ ZSVM, § 23 odst. 1.

podobně.²⁸¹ Soud rozhoduje ve formě usnesení ve veřejném zasedání na návrh státního zástupce, probačního úředníka, OSPOD, výchovného zařízení, mladistvého nebo i bez návrhu. Příslušným je okresní soud pro mládež, v jehož obvodu se ochranná výchova vykonává.²⁸² Proti rozhodnutí je přípustná stížnost, které zákon přiznává odkladný účinek.²⁸³

V případě, že mladistvý nesplní očekávání, pro která byl přemístěn do ústavní výchovy nebo mimo výchovné zařízení, soud pro mládež přeměnu na ústavní výchovu nebo podmíněné umístění mimo výchovné zařízení zruší a rozhodne o pokračování výkonu ochranné výchovy²⁸⁴ anebo zpět přemění ústavní výchovu na ochrannou výchovu.

Je vyloučeno, aby ochranná výchova dle ZSVM a ústavní výchova dle zákona o rodině, resp. OZ byly vykonávány současně. V případě střetu se ústavní výchova ukončí podle občanskoprávních předpisů, neboť má přednost výkon ochranné výchovy.²⁸⁵

---

²⁸¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 243.

²⁸² ZSVM, § 85 odst. 1, § 87 odst. 1.

²⁸³ Tamtéž. § 85 odst. 2, § 87 odst. 2.

²⁸⁴ Tamtéž. § 23 odst. 2.

²⁸⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2007, sp. zn. 8 Tdo 1158/2007

7. Komparace se zahraniční právní úpravou

7.1. Slovenská právní úprava

Se Slovenskem nás dlouhé roky pojil stejný právní řád, není tedy překvapením, že současná úprava slovenského trestního práva a konkrétně ochranných opatření je velmi podobná té české. Trestní právo hmotné je upraveno v zákoně č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, ve kterém je také dualita trestních sankcí²⁸⁶. V § 31 trestného zákona je upraveno, že sankce podle tohoto zákona jsou tresty a ochranná opatření, kdy ochranné opatření je újma na osobní svobodě anebo majetku odsouzeného anebo jiné osoby, kterou může uložit jen soud podle tohoto (pozn. aktuálního trestného zákona) v zájmu ochrany společnosti před trestnými činy anebo činy jinak trestnými. V § 33 jsou dále upraveny jednotlivé typy ochranných opatření. Ty jsou OL, ochranná výchova, ochranný dohled, detence a zabránění věci.²⁸⁷ V následujícím textu je rozebrána koncepce OL a detence v porovnání s českou úpravou.

7.1.1. Ochranné léčení

OL má podobnou koncepci jako v českém právu. Soud jej obligatorně uloží v případě mimořádného snížení trestu, pokud byl trestný čin spáchaný ve zmenšené přičetnosti a soud má za to, že vzhledem k okolnostem postačí uložení OL a mimořádné snížení trestu pod dolní hranici stanovenou zákonem.²⁸⁸ K uložení dojde také v případě, že bylo upuštěno od potrestání pachatele, který spáchal přečin, kterým nebyla způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví, pachatel jednal ve zmenšené přičetnosti a soud má za to, že OL zabezpečí ochranu společnosti a nápravu pachatele účinněji než trest. Zmenšená přičetnost nesměla být způsobena návykovou látkou. Třetí obligatorní uložení je pachateli činu jinak trestného, který není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný. Koncepce, i podmínky, které musí být splněny, jsou tedy totožné s českou právní úpravou.²⁸⁹ Fakultativní uložení se již od našeho TZ trochu liší, je širší. Shodné s českou právní úpravou je uložení pachateli, který spáchal trestný čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jehož pobyt je na svobodě nebezpečný a dále byl-li trestný čin spáchán pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím užíváním. Slovenská právní úprava navíc obsahuje také možnost soudu uložit OL v případě, že pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný anebo pokud spáchaný trestný čin byl násilné povahy vůči

---

²⁸⁶ IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo hmotné. I. Všeobecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2006, s. 451.

²⁸⁷ zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov, § 31, § 33.

²⁸⁸ Tamtéž, § 73 odst. 1, § 39 odst. 2 písm. c).

²⁸⁹ Tamtéž, § 73 odst. 1 ve spojení se zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem, ve znění pozdějších předpisů, § 99 odst. 1.

blízké osobě anebo osobě svěřené a pokud vzhledem k osobě pachatele lze důvodně předpokládat, že bude v násilném konání pokračovat.²⁹⁰ Slovenské soudy mají tedy více možností, kdy zvolit variantu ochranného opatření, což se jeví jakožto větší důslednost slovenského zákonodárství. Na druhou stranu není vyloučeno, že české soudy můžou dojít ke stejnému závěru (tj. uložení ochranného opatření) v případech aplikace ustanovení, která český právní řád již obsahuje. Jako příklad uvedu, že není vyloučeno, že soud uloží ochranné opatření OL za trestný čin, který byl násilné povahy spáchaný vůči blízké osobě v případě, že pachatel naplní další podmínky uložení OL podle českého právního řádu.

7.1.2. Detence

Druhým opatřením, kterému se v této kapitole budu věnovat, je detence, která je upravena v § 81 trestného zákona. Účelem institutu je ochrana společnosti před nebezpečnými pachateli, cíl je tedy stejný jako v české úpravě. Koncepce je ovšem v několika bodech jiná, než je v TZ. Obligatorní možnost uložení je pouze jedna a vztahuje se k odsouzenému, který je ve VTOS. Tomu se obligatorně uloží detence v případě, že je mu zjištěná nevyléčitelná duševní porucha a jeho pobyt na svobodě je pro společnost nebezpečný. VTOS se přerušuje a nařizuje se umístění do detenčního ústavu.²⁹¹ Další případy upravují fakultativní uložení. Druhý případ uložení se opět vztahuje k VTOS. Pokud se pachatel, který spáchal úmyslný trestný čin, odmítá podrobit OL nebo OL neplní svůj účel a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný, soud může rozhodnout o umístění do detence po VTOS. Oproti prvnímu případu je zde rozdíl mimo způsob ukládání to, že u obligatorního uložení se VTOS přerušuje a následuje výkon detence, u tohoto případu výkon detence následuje až po vykonání VTOS.²⁹² Dalším případem fakultativního uložení je rozhodnutí o uložení před skončením VTOS. Soud takto může rozhodnout, pokud pachatel spáchal zločin ze sexuálního motivu anebo pachatele, který opětovně spáchal obzvláště závažný zločin, výkon detence se vykoná po VTOS.²⁹³ Posledním případem je fakultativní uložení detence v případě, že pachatel vykonává OL v zařízení ústavní zdravotnické péče a svým chováním ohrožuje život a zdraví jiných osob. Jeho pobyt na svobodě však musí být nebezpečný.²⁹⁴ Detence je nové ochranné opatření a stejně jako v české právní úpravě uspokojil požadavky odborné veřejnosti.²⁹⁵

---

²⁹⁰ zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znění neskorších predpisov, § 73 odst. 2 ve spojení se zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem, ve znění pozdějších predpisů, § 99 odst. 2.

²⁹¹ Tamtéž. § 81 odst. 1.

²⁹² Tamtéž. § 81 odst. 2.

²⁹³ Tamtéž. § 81 odst. 3.

²⁹⁴ zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znění neskorších predpisov, § 81 odst. 4.

²⁹⁵ IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo hmotné. I. Všeobecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2006, s. 466.

7.2. Německá právní úprava

Strafgesetzbuch je trestní zákon Spolkové republiky Německo. V účinnosti je od 1. ledna 1872. Německé trestní právo, stejně jako to české, zná dualismus trestních sankcí, upravuje tedy jak tresty, tak ochranná opatření. Ochranná opatření se rozdělují na ambulantní a klinická. V případě klinického ochranného opatření se jedná o opatření spojená s odnětím svobody, u ambulantního daná osoba pouze dochází na jednotlivá „sezení“, popřípadě se stane jednorázovým rozhodnutím. Celkově obsahuje StGB šest ochranných opatření, která jsou upravena v § 61 – 72 v šestém titulu StGB nazvaném Nápravná a ochranná opatření. Jedná se o umístění v psychiatrickém ústavu, umístění v ústavu pro odvykací léčbu, umístění v ústavu pro ZD, výchovný dohled, odnětí řídičského oprávnění a zákaz povolání.²⁹⁶ Pro účely této práce jsou nejstěžejnější opatření umístění v psychiatrickém ústavu, umístění v ústavu pro odvykací léčbu a umístění v ústavu pro ZD.

Ochranná opatření v StGB se řídí zásadou poměrnosti. Říká, že „nápravné a ochranné opatření se nesmí nařídít, jestliže je v nepoměru k významu pachatelem spáchaných činů a k činům, které lze od něj očekávat, jakož i ke stupni od něho hrozícího nebezpečí“.²⁹⁷ To v zásadě koresponduje se zásadou přiměřenosti, která je upravena v českém TZ v § 96. Zatímco německý trestní zákon požaduje poměrnost k významu spáchaných činů a hrozícího nebezpečí, ale také poměrnost k činům, které lze od pachatele očekávat v budoucnu, český TZ požaduje také, aby soud vzal v potaz osobu pachatele a jeho poměry. Oproti StGB také český TZ upravuje v odstavci 2 vztah proporcionality mezi ochranou základních práv osoby a účelem ochranného opatření.²⁹⁸ Toto ustanovení v německé úpravě nenajdeme.

7.2.1. Umístění v psychiatrickém ústavu

První z klinických opatření je umístění v psychiatrickém ústavu upravené v § 63 StGB. Ukládá se tomu, kdo spáchal protiprávní čin ve stavu nezpůsobilosti k vině nebo snížení způsobilosti k vině. Soud obligatorně nařídí umístění v psychiatrickém ústavu poté, co dospěje k závěru, že po celkovém zhodnocení pachatele a jeho činu vyplývá, že v důsledku stavu pachatele lze od něj očekávat spáchání závažných protiprávních činů a že je proto nebezpečný pro společnost. V tomto ustanovení můžeme spatřovat podobnost s ústavní podobou OL. Podmínky ukládání dle německé právní úpravy jsou jednodušší oproti trestnímu zákoníku. Českou právní

---

²⁹⁶ Německý trestní zákoník, Strafgesetzbuch, § 61.

²⁹⁷ StGB, § 62.

²⁹⁸ TZ, § 96.

úpravu ovšem shledávám naopak systematictější a podrobnější, což dává prostor k menším úvahám soudu, a tedy vede k menší šanci nesprávného zhodnocení a nespravedlivého uložení.

7.2.2. Umístění v ústavu pro odvykací léčbu

Druhým klinickým ochranným opatřením je umístění v ústavu pro odvykací léčbu.²⁹⁹ Některé z podmínek umístění jsou poněkud vágní. Největší problém spatřuji ve formulaci nařízení umístění do ústavu pro odvykací léčbu v případě, že je někdo „náchylný k nadměrnému požívání alkoholických nápojů nebo jiných omamných látek“. Je na judikatuře, aby tento pojem vysvětlila a zpřesnila. Další podmínkou je odsouzení pro protiprávní čin, který byl spáchán v opojení nebo má základ v náchylnosti k požívání. Další podmínkou je, že je zde nebezpečí, že v důsledku své náchylnosti bude páchat závažné protiprávní činy. StGB požaduje, aby existovala dostatečná konkrétní možnost vyléčení nebo napravení osoby. Podobné ustanovení se nachází také v TZ, kde je upraveno uložení OL v souvislosti se zneužíváním návykových látek v § 99 odst. 2 písm. b). Rozdíly jsou pouze nepatrné. TZ používá souhrnný pojem návyková látka a požaduje její zneužívání, kdežto pro odpovědnost dle StGB postačí „náchylnost k nadměrnému požívání“. Uložení dle českého trestního zákoníku je fakultativní, kdežto v případě Německa má soud obligatorní povinnost uložit umístění v ústavu pro odvykací léčbu, jsou-li podmínky ustanovení § 64 StGB splněny.

7.2.3. Umístění v zabezpečovací detenci

Třetím klinickým opatřením je umístění v ZD.³⁰⁰ Opět je uložena soudu obligatorní povinnost jej nařídit, jsou-li splněny podmínky. Vedle trestu uloží ZD tehdy, jestliže se někdo odsuzuje za některý z uvedených trestných činů k TOS v délce trvání nejméně dva roky a trestný čin byl spáchán úmyslně, nebo pokud byl pachatel za uvedené trestné činy odsouzen již dvakrát s TOS nejméně jednoho roku, nebo pokud vykonal za jeden nebo více uvedených trestných činů nejméně dva roky odnětí svobody anebo z celkového hodnocení pachatele vyplývá, že má sklony k páčání závažných trestných činů, zejména těch, u kterých dochází k těžkým tělesným zásahům obětí a pachatel je nebezpečný pro společnost. Trestné činy uvedené v § 66 odst. 1 jsou takové, které jsou namířené proti životu, tělesné integritě, osobní svobodě, trestné činy sexuální a další. Koncepce je tedy jiná než v českém TZ, neboť ten nezná taxativní vymezení trestných činů, za

---

²⁹⁹ StGB. § 64.

³⁰⁰ StGB. § 66.

které bude ZD uložena. Také není v zásadě rozhodující, v jaké délce trvání byl uložen trest za spáchaný trestný čin³⁰¹.

7.2.4. Komparace právních úprav

Shrneme-li poznatky zjištěné v této podkapitole, česká právní úprava ochranných opatření není natolik odlišná od té německé. Německá úprava sleduje jiný cíl než ta česká. Zatímco v českém právu je primární jednak chránit společnost, ale také léčit pachatele, v německém StGB převažuje cíl zabránění dalšímu protiprávnímu činu. Veškerá léčba, která může u pachatele proběhnout je tak spíše vedlejší důsledek péče lékaře a je vždy vykonávána s cílem zabránění páchaní další trestné činnosti.³⁰² Stejně jako v české právní úpravě se musí odborně zjišťovat stav pachatele znaleckými posudky lékařů.

---

³⁰¹ ZEMAN, Petr a kol.: *Vybrané problémy sankční politiky*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 158 – 159.

³⁰² MEIER, Bernd-Dieter. *Strafrechtliche Sanktionen*. 1. vydání. Hannover: Springer-Verlag Berlin Heidelberg New York, 2001, s. 218.

8. Ochranné léčení v aplikační praxi

Pro lepší pochopení daného tématu ochranného opatření OL jsem se v rámci výzkumu ke své diplomové práci obrátila na Psychiatrickou nemocnici Bohnice v Praze, primariát ochranné léčby. Tato část psychiatrie se dělí na režimové oddělení, kde je vykonáváno OL sexuologické a příjmové oddělení, kde se vykonává OL psychiatrické, protialkoholné, protitoxikomanické a jejich kombinace.³⁰³ Dotazník, který se nachází v Příloze č. 1 zpracoval MUDr. Jiří Švarc PhD., primář oddělení ochranné léčby.

MUDr. Švarcovi jsem položila celkem šest otázek, z nichž tři se týkají výkonu OL a tři jejich pohledu na právní úpravu OL.

První právní otázka směřuje na dostatečnost právní úpravy OL. Odborná veřejnost se domnívá, že je velmi složitá a roztržitá, a tudíž by nebylo na škodu její systematiku zjednodušit a zpřesnit, navzdory tomu je ovšem pokládána za dostatečnou. Primář Švarc zmínil změny, kterými právní úprava v posledních cca deseti letech prošla. Jako hlavní bod úspěchu spatřuje zavedení ZD a zákonnou úpravu výkonu OL.³⁰⁴ Tím se značně ulehčilo výkonu OL, které je poskytováno efektivněji a jeho úprava je přehlednější. Mezi další úspěšné změny právní úpravy OL řadí odborná veřejnost také to, že OL bylo možno uložit pouze trestně odpovědným osobám, novelizací bylo změněno a OL lze uložit jak trestně neodpovědným, tak dětem. Zákonem o specifických zdravotnických službách byl také vyřešen problém s příliš přísnou úpravou povinnosti mlčenlivosti, kdy v praxi docházelo k tak absurdním situacím, že zdravotničtí pracovníci nemohli ohlásit útěk pacienta a podobně. Jeden z největších přínosů právní úpravě vidí MUDr. Švarc v tom, že bylo zrušeno prodlužování ambulantního OL každé dva roky, nyní se prodlužuje pouze OL ústavní.

Jedním z největších nedostatků právní úpravy OL je roztržitost mezi několika zákony a celková nesystematičnost. Problém je také v tom, že neexistuje žádný standard, jak by výkon OL měl vypadat. Jako příklad lze uvést výkon OL protialkoholního a toxikomanského. To probíhá v Bohnicích tři měsíce s přesně stanoveným programem, zatímco v jiných léčebnách doba výkonu stanovena není. Opět je třeba připomenout, že nelze stanovit univerzální postup výkonu (a to ani v rámci jednoho zařízení), odborná veřejnost nicméně požaduje alespoň obecný rozsah programu pro jednotlivé druhy OL. Tyto problémy jsou zároveň odpovědí na třetí otázku o tom, jaké změny by zdravotnický personál uvítal.

Hlavním problémem, se kterým se ve vztahu k pacientům personál Psychiatrické nemocnice potýká, je jejich motivace k léčbě, která povětšinou bývá spíše záporná. Motivace

---

³⁰³ ŠVARC, Jiří. *Ochranné léčby*. bohnice.cz, nedatováno [cit. 18. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://www.bohnice.cz/lecba/ochranne-lecby/>>.

³⁰⁴ Výkon ochranného léčení je upraven zákonem č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

pacientů je velmi obtížná. Jelikož se jedná o osoby s rozdílnými psychickými stavy, jejich reakce jsou nepředvídatelné a mohou být jak pasivní (psychotičtí pacienti), tak hyperaktivní (toxikomani) a nelze zvolit univerzální postup léčby, který by šel aplikovat na všechny. V tomto můžeme nalézt paralelu mezi ukládáním a výkonem OL (a ochranných opatření obecně) – vždy se musí rozhodovat s ohledem na stav konkrétní osoby, ať už rozhoduje soud o uložení nebo lékař o konkrétním postupu výkonu OL. Psychiatrická nemocnice Bohnice využívá systém strukturovaných programů, který jsou pacienti nuceni vykonávat, tím je zajištěna časová náplň jejich dne. Primář Švarc dále odpověděl, že se často potýkají s bojkotováním připraveného programu. K tomu dochází nejčastěji proto, že pacienti nejsou motivováni k tomu, aby léčbu podstupovali, a to z různých důvodů. Ať už se jedná o nedostatečné pochopení jejich onemocnění, podceňování svých schopností nebo naopak jejich spokojenost a soužití s jejich statutem quo, který s nemocí nastal. Pacienti, kteří mají špatnou prognózu úplného vyléčení často na výkon léčby rezignují. Dalšími problémy, který personál Psychiatrické nemocnice musí řešit, jsou traumatizace pacientů, kteří odmítají léčbu a z toho vyplývající nedůvěřivost (například ještě podpořená životní zkušeností jako je pobyt ve vězení), pokřivené vnímání vlastní hodnoty, absence základních pracovních návyků a z toho vyplývající neschopnost stanovení cílů a plánování, narušená schopnost vytváření a udržování mezilidských vztahů, narušený systém hodnot.

K motivaci pacientů dochází bodovacím systémem. Za každý úspěch nebo pokrok dostávají pacienti kladné body, za prohřešky naopak body záporné. Na základě „výsledků“ bodů mají pacienti povoleny další výhody, jako jsou například návštěvy, vycházky nebo propustky mimo Psychiatrickou nemocnici.

Poslední dotaz směřoval na ubytování pacientů. Jelikož v České republice není zákonně garantováno samostatné ubytování pro jednotlivé pacienty (jako je tomu například v Norsku) a financování psychiatrické péče je pouze v rukou Ministerstva zdravotnictví, které je zřizovatelem psychiatrických nemocnic, není v současné době možné umožnit pacientům ubytování na jednolůžkových pokojích. Pacienti jsou nejčastěji rozděleni do pavilonů dle typu OL a následně přiřazeni na konkrétní pokoj.

9. Úvahy de lege ferenda

V rámci výzkumu pro svou diplomovou práci jsem se setkala s dílčími problémy, které se dle mého v rámci úpravy ochranných opatření vyskytují v právním řádu. Primárně se budu při jejich analýze soustředit na OL a ZD. To z toho důvodu, že tato ochranná opatření zasahují přímo do integrity člověka a mohou omezit jeho osobní svobodu. Obecně právní úpravu vnímám jako velmi zdařilou, přehlednou a srozumitelnou, jsou však vybrané problémy, jejichž řešením by se z mého pohledu dosáhlo větší systematickosti.

Jelikož jsou OL a ZD rovnocenné instituty, co se týče postavení v TZ, dle mého názoru by bylo na místě vytvořit speciální zákon, který by upravoval výkon OL samostatně, tudíž by došlo k jeho vyloučení ze zákona č. 373/2011 Sb.³⁰⁵ Úprava zde je (v porovnání s úpravou v zákoně o výkonu ZD) velmi zkratkovitá a nepodrobná. Zavedením nového předpisu týkajícího se pouze výkonu OL by se předešlo také dalším problémům, kterým dle mého konceptu OL čelí a úprava by tak plně korespondovala s úpravou ZD (tedy ukládání ochranného opatření upraveno v TZ, výkon v samostatném zákoně).

Další problém, kterému OL čelí, je jeho výkon za současného VTOS. Problém spatřuji jak u ambulantního, tak u ústavního OL. Často je nemožné vykonat ambulantní OL po nástupu do VTOS, a tedy se vykonává až po výkonu. V tomto vidím neúčinnost OL, neboť VTOS je dlouhodobá záležitost, během které se mění jednak psychický stav pachatele (k lepšímu, ale i k horšímu) a výkon OL po VTOS nevnímám jako primární. Na druhou stranu je třeba zvážit a porovnat to, jak výkon obou sankcí probíhá. Zatímco ambulantní OL je vykonáváno na svobodě (nelze-li vykonat v rámci TOS), TOS se vykonává ve věznicích. Pokud tedy nelze ambulantní OL vykonat v rámci věznice, je na místě například zvážit uložení trestu domácího vězení s povolenými vycházkami pro plnění ambulantního OL.

U ústavního OL vnímám problém u výkonu opět v případě spojení s VTOS. Ústavní léčení se vykoná před nástupem výkonu TOS v případě, pokud se tím „lépe zajistí splnění účelu léčení“. Tato podmínka je dle mého pohledu velmi vágní a často bude znamenat jistou libovůli a rozhodnutí jednotlivé osoby, která si může být nejistá, zda se opravdu lépe zajistí naplnění účelu léčení či nikoli. V ideálním případě by mělo dojít ke zlepšení zařízení věznic natolik, aby většina z nich byly způsobilé k tomu, aby se OL mohlo vykonávat v rámci VTOS a tímto by odpadlo rozhodování, zda dřívější výkon ústavního OL zajistí lépe splnění účelu či nikoli.

Uložení nebo změny ZD a OL jsou případy nutné obhajoby. V praxi často dochází k problémům s obhájci, kteří se k soudu nedostaví a soud se tedy z toho důvodu musí odročit,

---

³⁰⁵ zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

ačkoli všichni přítomní souhlasí s tím, aby ústavní OL bylo změněno na ambulantní a podobně.³⁰⁶ Dle mého názoru je na místě tuto úpravu změnit a stanovit podmínky, které musí být splněny pro to, aby byla nutná obhajoba skutečně potřebná. Dle zkušeností pracovníků nemocnice Bohnice bývají pacienti vykonávající ústavní OL schopni pochopit řízení a změnu na ambulantní formu, tudíž není potřeba, aby byli při řízení povinně zastoupeni obhájcem.

Při zhodnocení ZD jsem nedospěla k tolika bodům, které by se z mého pohledu daly do budoucna změnit. Jako pozitivní bych hodnotila, kdyby bylo možné (stejně jako u OL) uložit ZD za současného snížení TOS pod dolní hranici trestní sazby. Tuto možnost vidím jako motivační pro chovance detence.

Jistě by mohlo existovat více věznic, ve kterých je možno vykonávat ZD. Ta je dnes realizována pouze v Brně a Opavě, což z mého pohledu není zdaleka dostačující. Pokud by bylo více zařízení, ve kterých by se detence mohla vykonávat, znamenalo by to jednak odlehčení stávajícím zařízením, ale také je zde možnost, že by soudy důsledněji ukládaly ZD za současného dodržení zásady ukládání jako ultima ratio.

---

³⁰⁶ Četné osobní zkušenosti lékařů Psychiatrické nemocnice Bohnice.

Závěr

Ve své diplomové práci na téma „Ochranná opatření se zaměřením na ochranné léčení a zabezpečovací detenci“ jsem zhodnotila platnou právní úpravu, která se v posledních dvou letech rozšířila o nové ochranné opatření zabránění části majetku. Na základě odborné literatury, soudních rozhodnutí a odborných článků jsem dospěla k těmto závěrům.

Pro kompletní pochopení dané materie bylo třeba vymezit pojem ochranných opatření. Jedná se o typ trestní sankce, kterou ukládá pouze soud. Ochranná opatření lze uložit jak fyzickým, tak právnickým osobám (s výjimkami). Stejně tak lze uložit ochranná opatření dospělým pachatelům, mladistvým i trestně neodpovědným dětem pod patnáct let.

Nejprve jsem provedla analýzu jednotlivých ochranných opatření. Ačkoli jejich právní úprava není příliš dlouhá (jedná se v podstatě o deset paragrafů z celého trestního zákoníku), po zevrubném zhodnocení při stanovování cílů práce jsem se rozhodla zaměřit svou pozornost k opatřením, u kterých u dospělých osob dochází k omezení osobní svobody, tedy na OL a ZD. Pro komplexnost jsem ovšem práci nesměřovala pouze k těmto dvěma, nicméně kapitoly obsahující jejich analýzu jsou stěžejní v celé práci.

V kapitole o OL bylo nejprve rozebráno, kdy se ukládá OL jako obligatorní a jako fakultativní. Dále byl vysvětlen rozdíl mezi ústavním a ambulantním OL včetně příkladů, kdy se ukládá který typ. Ve zkratce byly zmíněny také jednotlivé druhy OL, které nejsou v trestním zákoníku upraveny. Na závěr kapitoly bylo uvedeno, jak může OL skončit, bylo-li vykonáno nebo také pokud se s jeho výkonem vůbec nezačalo. Na základě teoretických poznatků jsem došla k tomu, že ochranné léčení je využíváno v souladu se zákonem a právní úprava v TZ netrpí žádnou závažnou vadou.

Kapitola tři se zabývala ZD. Jedná se o přísnější ochranné opatření v porovnání s ústavním OL, neboť v sobě obsahuje jak prvky OL, tak TOS. Bylo nastíněno, za jakých podmínek se ZD mění na OL a naopak, což je zejména pro soudy důležité ustanovení, neboť nelze nechat uloženou přísnější sankci, je-li možné ji nahradit sankcí mírnější. Bylo prokázáno, že ZD soudy opravdu ukládají pouze jako ochranné opatření ultima ratio.

Následující kapitoly byly věnovány zběžnému popisu ustanovení o zabránění věci, zabránění části majetku a ochranné výchově, čili opatřením, které je možné ukládat jak právnickým osobám (majetková ochranná opatření), tak fyzickým osobám, včetně mladistvých a trestně neodpovědných dětí, které spáchaly čin jinak trestný (ty jsou společně s mladistvými jedinou skupinou, které je možno uložit ochrannou výchovu). Jedná se o teoretickou část hodnotící právní úpravu, kterou jsem shledala dostatečnou.

Se Slovenskem nás dlouhá léta spojoval jednotný právní systém, není tedy divu, že bylo jedním ze států, se kterým jsem za pomoci komparativní metody výzkumu prováděla porovnání právních úprav. Koncepce i podmínky ukládání jsou u OL i detence velmi podobné s českou právní úpravou, i když tedy nejsou naprosto shodné. Slovenská úprava je širší a poskytuje více možností pro úvahu soudu. Při komparaci s německou právní úpravou nalezneme více rozdílů, ale i tak vesměs úprava zůstává velmi podobná. Ochranná opatření v Německu sledují jiný cíl, kterým je zabránění páčání dalšího trestného činu, primární tedy není osoba, které se ochranné opatření ukládá a její náprava.

Nejpřínosnější část této diplomové práce shledávám v kapitolách 8. a 9., kde se věnuji rozebrání odpovědi na dotazník, který jsem zaslala do Psychiatrické nemocnice Bohnice a který mi zodpověděl přímo MUDr. Jiří Švarc PhD, primář oddělení Ochranné léčby. Společně jsme přišli na několik problémů, které výkon OL provází a v kapitole č. 9, tedy Úvahy de lege ferenda, jsem nastínila možná řešení, která by do budoucna mohla umožnit větší srozumitelnost právnímu systému ochranných opatření a zajistit jednodušší procesy ukládání a změn OL, potažmo ZD. V této části shledávám těžiště k odpovědi na svou hypotézu, výzkumnou otázku (zda je právní úprava dostatečná a jak ji lze zlepšit). Je třeba říct, že ačkoli v detailech, ke kterým jsem se ve výzkumu dostala, jsem našla jisté nedostatky, nejedná se o závažné problémy, které by zapříčinily nemožnost spravedlivého ukládání ochranných opatření a mnou navržené možnosti řešení těchto problémů by mohly spíše zefektivnit jejich ukládání. Česká právní úprava mi přijde velmi přehledná a dostačující.

Seznam odborných zdrojů

Monografie/komentáře

- BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Problematika zabezpečovací detence*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 151 s.
- DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, 1490 s.
- DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. II. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, 1117 s.
- IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo hmotné. I. Všeobecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2006, 555 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, 976 s.
- KALVODOVÁ, Věra, KUČTA, Josef, ŠKVAIN, Petr. *Zákon o výkonu zabezpečovací detence. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2014, 196 s.
- KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 968 s.
- MEIER, Bernd-Dieter. *Strafrechtliche Sanktionen*. 1. vydání. Hannover: Springer-Verlag Berlin Heidelberg New York, 2001, 475 s.
- NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní právo hmotné*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, 374 s.
- NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M. a kol. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. Praha: ASPI, a.s., 2007, 555 s.
- POLIŠENSKÁ, P. a kol. *Trestní právo hmotné – Výběr z důležitých soudních rozhodnutí v trestním právu za období leden 2014 až květen 2015*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 207 s.
- SUCHÝ, Oldřich. *Trestní zákon Spolkové republiky Německo*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, 68 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 1050 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I., II., III. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4720 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1450 s.
- ZEMAN, Petr a kol.: *Vybrané problémy sankční politiky*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, 199 s.

Odborné články

- DIBLÍKOVÁ, Simona. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 9, s. 213.
- KORBEL, František. Legislativní aspekty reformy justice. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 23, s. II.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. Zabezpečovací detence v teorii a praxi. *Rodinné listy*, 2012, roč. 1, č. 9, s. 5 – 7.
- KRÁL, Vladimír. K institutu zabezpečovací detence v návrhu nového trestního zákona. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3, č. 12, s. 337.
- MATIAŠKO, Maroš. Ochranné léčení v novém trestním zákoníku: ke třem vybraným otázkám. *Bulletin advokacie*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 90 – 94.
- POKORNÝ, Michal. K podmínkám uložení ochranného léčení v případě, kdy pachatel není pro nepřičetnost trestně odpovědný. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 5, č. 7, s. 216.
- POKORNÝ, Michal. K problematice ochranného opatření zabránění věci podle § 71 odst. 1 TrZ. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 3, č. 1, s. 26.
- POKORNÝ, Michal. Návrh na propuštění z ochranného léčení [§ 72 odst. 2 písm. b) TrZ]. *Trestněprávní revue*, 2002, roč. 1, č. 7, s. III.
- RÁZKOVÁ, Renata. ÚS: K rozhodování o zabránění věci podle trestního řádu. *Bulletin Advokacie*, 2018, roč. 25, č. 7-8, s. 70 – 74.
- SOTOLÁŘ, Alexander, VÁLKOVÁ, Helena. Ochranné léčení jako nová reakce na činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími patnácti let. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 11, s. 309.
- ŠÁMAL, Pavel, ŠKVAIN, Petr. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2005, roč. 4, č. 12, s. 309.
- ŠÁMAL, Pavel. K úpravě ochranného léčení v trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 4, s. 99.
- ŠČERBA, Filip. Probace a její projevy v českém trestním právu. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 10, s. 300.
- ŠVANDOVÁ, Nikola. Typy ochranného léčení. *Zdravotnictví a právo*, 2010, roč. 14, č. 7-8, s. 34 – 40.
- VÁLKOVÁ, Helena. Zabezpečovací detence – nový prostředek k ochraně před zvláště nebezpečnými pachateli? *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 21, s. II.

- VANDUCHOVÁ, Marie. Má být dvojkolejný systém sankcí nahrazen jednokolejným? *Trestní právo*, 2000, roč. 5, č. 10, s. 7.
- VICHEREK, Roman. Jak „trestat“ děti a trestně neodpovědné mladistvé. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 15, č. 1, s. 1.

Internetové stránky

- DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2016* [online]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017 [cit. 25. listopadu 2018]. Dostupné na < <http://www.ok.cz/iksp/docs/445.pdf> >.
- MOKRENDOVÁ, Lucie. *Nový institut ochranného opatření řešící zadržování části majetku a jeho dopady na zúčastněné osoby* [online]. Pravniprostor.cz, 23. února 2017 [cit. 10. listopadu 2018]. Dostupné na < <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/novy-institut-ochranneho-opatreni-resici-zabrani-casti-majetku-a-jeho-dopady-na-zucastnene-osoby> >.
- ŠVARC, Jiří. *Novinky v ochranném léčení* [online]. At-konference.cz, 2018 [cit. 14. listopadu 2018]. Dostupné na < <https://at-konference.cz/wp-content/uploads/2018/08/varc-j.-legislativni-novinky-v-ochrannem-leceni-ol.pdf> >
- ŠVARC, Jiří. *Ochranné léčby* [online]. bohnice.cz, nedatováno [cit. 18. listopadu 2018]. Dostupné na < <https://www.bohnice.cz/lecba/ochrann-lecby/> >.
- Vězeňská služba ČR. *Zabezpečovací detence* [online]. vs-cr.cz, nedatováno [cit. 22. listopadu 2018]. Dostupné na < <https://www.vs-cr.cz/veznice-a-uvzd-opava/o-nas/zabezpecovaci-detence/> >.
- Vězeňská služba ČR. *Statistické údaje* [online]. vs-cr.cz, nedatováno [cit. 22. listopadu 2018]. Dostupné na < <https://www.vs-cr.cz/vazebni-veznice-a-uvzd-brno/informacni-servis/statisticke-udaje/> >.
- Vězeňská služba ČR. *Statistické údaje* [online]. vs-cr.cz, nedatováno [cit. 25. listopadu 2018]. Dostupné na < <https://www.vs-cr.cz/veznice-a-uvzd-opava/informacni-servis/statisticke-udaje/> >.
- Vězeňská služba ČR. *Výroční zpráva Vězeňské služby ČR za rok 2010* [online]. vs-cr.cz, nedatováno [cit. 25. listopadu 2018]. Dostupné na < <https://www.vs-cr.cz/vazebni-veznice-a-uvzd-brno/wp-content/uploads/sites/6/2017/04/Vyrocn%C3%AD-zprava-VS-CR-za-rok-2010-13.pdf> >.
- Vězeňská služba ČR. *Výroční zpráva za rok 2017* [online]. vs-cr.cz, březen 2018 [cit. 25. listopadu 2018]. Dostupné na < https://www.vs-cr.cz/wp-content/uploads/2018/03/vyrocn%C3%AD-zprava-VS-CR-2017_final.pdf >.

Právní předpisy

- Návrh rozhodnutí Rady o podpisu úmluvy Rady Evropy č. 198 o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinů a financování terorismu jménem Evropského společenství
- Německý trestní zákoník, Strafgesetzbuch.
- Rámcové rozhodnutí Rady 2001/500/SVV ze dne 26. června 2001 o praní peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení a zajištění a propadnutí nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní
- Rámcové rozhodnutí Rady 2003/577/SVV ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské Unii
- Rámcové rozhodnutí Rady 2006/783/SVV ze dne 6. října 2006 o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci
- Sdělení č. 209/1992 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších předpisů
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii
- Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. dubna 2009
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov

- zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 55/2017 Sb., zákon ze dne 19. ledna 2017, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, ve znění pozdějších předpisů

Soudní rozhodnutí

- nález Ústavního soudu ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94
- nález Ústavního soudu ze dne 28. ledna 2004, sp. zn. Pl. ÚS 41/02
- usnesení Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2004, sp. zn. I. ÚS 502/02
- nález Ústavního soudu ze dne 3. března 2011, sp. zn. I. ÚS 3654/10
- nález Ústavního soudu ze dne 13. června 2016, sp. zn. I. ÚS 36/15
- nález Ústavního soudu ze dne 22. května 2018, sp. zn. II. ÚS 1849/17
- usnesení Ústavního soudu ze dne 9. října 2018, sp. zn. II. ÚS 2980/17
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. srpna 1953, sp. zn. 1 Tz 73/1953
- rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. května 1968, sp. zn. 8 Tz 39/1968
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26. srpna 1971, sp. zn. Tsf 6/1971
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 13. prosince 1971, sp. zn. 11 Tz 73/1971
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 20. srpna 1973, sp. zn. 6 To 22/1973
- zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 8. června 1977, č. j. Tpjf 70/76
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 21. září 1982, sp. zn. 1 Tz 20/1982
- usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. října 1990, sp. zn. 2 To 12/1990
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2005, sp. zn. 3 Tdo 705/2005
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2006, sp. zn. 6 Tdo 878/2006
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2006, sp. zn. 8 Tdo 1397/2006
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2007, sp. zn. 8 Tdo 1158/2007
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 8 Tz 9/2008
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2011, sp. zn. 7 Tdo 1567/2010
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. 7 Tdo 213/2011
- stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2014, sp. zn. Tpjn 302/2014

- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. července 2015, sp. zn. 5 Tdo 335/2015
- rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 16. února 1962, sp. zn. 2 To 41/1962
- rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 1. března 1994, sp. zn. 8 To 38/1994
- usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 16. dubna 1998, sp. zn. 9 To 202/1998
- usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, pobočky v Táboře, ze dne 21. 5. 1998, sp. zn. 14 To 123/1998

Jiné

- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk č. 410/0, část č. 1/9.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk č. 210/0.

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník pro Psychiatrickou nemocnici Bohnice

Barbora Hemzová
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Dobrý den,

mé jméno je Barbora Hemzová a jsem studentkou posledního ročníku na právnické fakultě olomoucké univerzity. Svou diplomovou práci píšu na katedře trestního práva, její téma jsou ochranná opatření se zaměřením na ochranné léčení a zabezpečovací detenci. Ráda bych Vás požádala o vyplnění krátkého dotazníku, který bude následně shrnut v předposlední kapitole mé práce. Ačkoli praktická část (dotazníkové šetření) není v naší diplomové práci povinné, myslím, že tato část bude pro získání povědomí o zabezpečovací detenci přínosná. Ke každé otázce bych Vás poprosila odpovědět v pár větách. Nemusíte se striktně držet zadání, postačí odpověď, která bude nějakým způsobem použitelná a je relevantní tématu.

Kapitolu, ve které dotazník zpracuji, Vám mohu zaslat ke schválení, budete-li jej požadovat. Ráda bych Vás citovala jménem, bude-li to ovšem problém, vše provedu anonymně. Poprosila bych o zaslání vyplněného dokumentu zpátky na můj email hemzova.b@gmail.com.

Děkuji Vám za spolupráci.

Dotazník pro diplomovou práci:

- Otázky z právního odvětví
  - Případá Vám právní úprava ochranného léčení dostatečná? Případá Vám moc přísná nebo naopak vágní?
  - Jaké největší problémy spatřujete v současné právní úpravě? (Například lhůty, přehnaná kontrola činnosti a podobně.)
  - Jaké změny byste vy, jakožto Psychiatrická nemocnice Bohnice, uvítali a usnadnily by vám práci?
- Otázky z výkonu ochranného léčení
  - Jak moc obtížné je motivovat pacienty k tomu, aby se přizpůsobovali léčbě a aby nedocházelo k jejímu bojkotování? Proč si myslíte, že to tak je?
  - Dochází z Vaší strany k motivaci pacientů? (Systém odměn, výhod a podobně)
  - Jak probíhá konkrétní ubytování jednotlivých pacientů? Každý je umístěn samostatně na jednotlivých pokojích nebo to není z kapacitních důvodů možné? Jaké jsou rozhodující faktory?

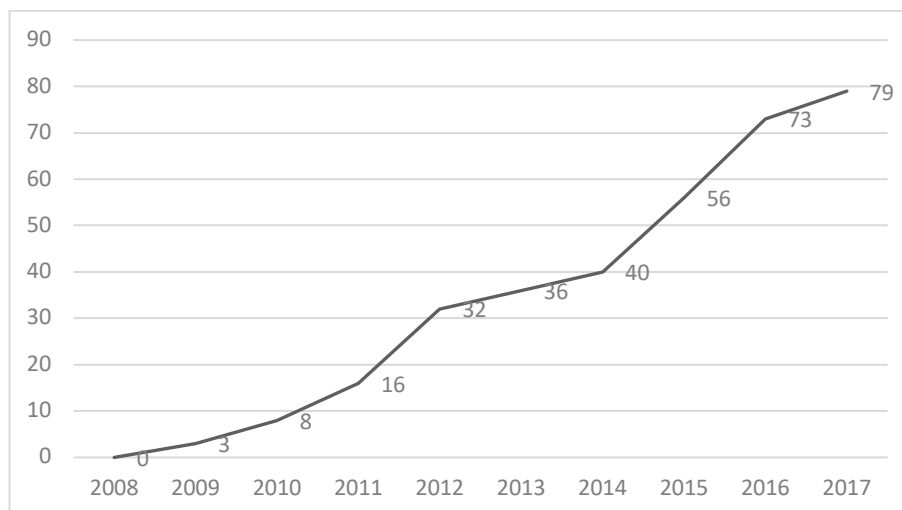
Příloha č. 2: Statistické údaje o uložení zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence se vykonává v ústavech pro výkon ZD, které se nachází v Brně a Opavě. Jedná se o zařízení, jejichž účelem je zajištění ochrany společnosti, nikoli poskytovat zdravotnické služby. V ústavech působí vyškolený odborný personál.³⁰⁷ Po zavedení institutu zabezpečovací detence do českého právního řádu se vykonávala detence pouze v Brně, a to od března 2009, kdy byl do výkonu umístěn první chovanec. Kapacita ústavu v Brně je stanovena na 48 míst, jeho kapacita je trvale naplněna. V Opavě ústav pro výkon zabezpečovací detence působí od roku 2013, kapacita zde činí 50 míst pro výkon detence. Zde je možno umístit pouze muže, ženy tedy mohou být pouze v Brně.

Počet uložených detencí v letech 2008 - 2017

V prvním grafu lze sledovat počet uložených detencí za roky 2008 – 2017. Můžeme vidět, že počet uložených detencí každoročně roste. Tento trend lze předpokládat i nadále, nicméně obecně nelze pravděpodobně očekávat překročení kapacit ústavů, neboť chovanci jsou častěji propouštěni do ochranného léčení anebo se jejich výkon detence změní na VTOS³⁰⁸. Údaje o počtu chovanců jsou uvedeny vždy ve Výročních zprávách Vězeňské služby³⁰⁹.

Tabulka č. 1 – Počet uložených detencí v letech 2008 – 2017

³⁰⁷ Vězeňská služba ČR. *Výroční zpráva Vězeňské služby ČR za rok 2010* [online]. vscr.cz, nedatováno [cit. 25. listopadu 2018]. Dostupné na < <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-a-uvzd-brno/wp-content/uploads/sites/6/2017/04/Vyrocn%C3%AD-zprava-VS-CR-za-rok-2010-13.pdf> >.

³⁰⁸ Vězeňská služba ČR. *Výroční zpráva za rok 2017* [online]. vscr.cz, březen 2018 [cit. 25. listopadu 2018]. Dostupné na < https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/03/vyrocn%C3%AD-zprava-VS-CR-2017_final.pdf >.

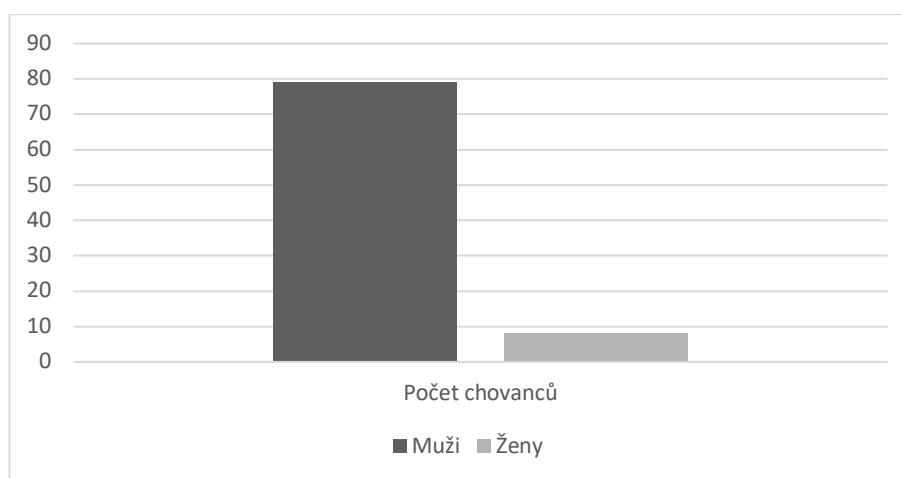
³⁰⁹ DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2016* [online]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017 [cit. 25. listopadu 2018]. Dostupné na < <http://www.ok.cz/iksp/docs/445.pdf> >.

Porovnání dle pohlaví

V následujícím grafu je uveden poměr ukládání zabezpečovací detence mužům a ženám. Lze vidět, že detence je mnohem častěji ukládána mužům. Tento trend pravděpodobně souvisí s tím, že muži daleko častěji páchají trestnou činností než ženy. Podle statistik Vězeňské služby je poměr odsouzených mužů a žen podobný jako poměr chovanců mužů a žen³¹⁰.

Oproti předchozímu grafu jsou nyní použity údaje z listopadu 2018, kdy se počet chovanců celkově zvýšil.

Tabulka č. 2 – Porovnání dle pohlaví

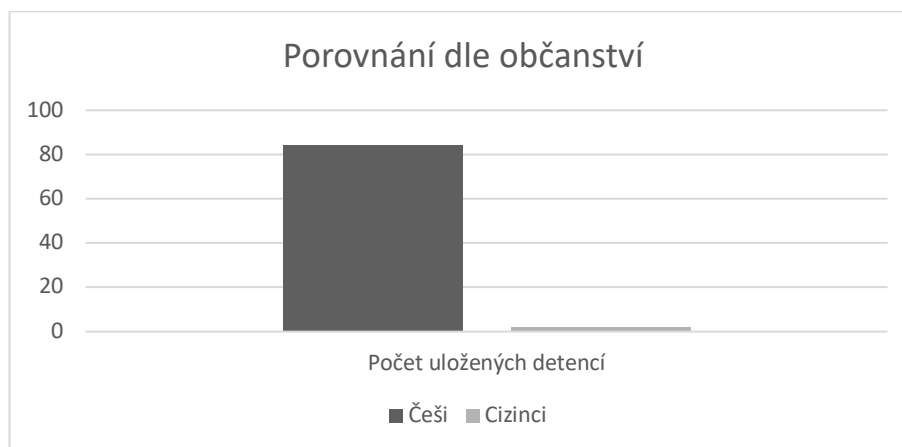

³¹⁰ Vězeňská služba ČR. *Statistické údaje* [online]. vscr.cz, nedatováno [cit. 25. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://www.vscr.cz/veznice-a-uvzd-opava/informacni-servis/statisticke-udaje/>>.

Porovnání dle občanství

Poslední graf zobrazuje poměr zabezpečovací detence uložené osobám s českou národností a cizincům. Ani zde není překvapením, že zabezpečovací detence je ukládána více mužům a ženám z České republiky. Poměr Čechů, kteří jsou vězněni a poměr cizinců, kteří jsou vězněni je opět velmi podobný jako počet chovanců Čechů a počet chovanců cizinců. Zajímavé ovšem je, že porovnali bychom počet vězněných žen a cizinců, je v českých věznicích více cizinců (žen je momentálně vězněno 1 623, zatímco cizinců 1 774), nicméně ženských chovanců je z údajů ke konci listopadu 2018 osm, zatímco cizinců chovanců jsou pouze tři. Cizinci se tedy více dopouštějí páchaní trestné činnosti na území České republiky než ženy, nicméně ZD je více ukládána ženám³¹¹.

Tabulka č. 3 – Porovnání dle občanství

³¹¹ Vězeňská služba ČR. *Statistické údaje* [online]. vscr.cz, nedatováno [cit. 25. listopadu 2018]. Dostupné na <<https://www.vscr.cz/veznice-a-uvzd-opava/informacni-servis/statisticke-udaje/>>.

Shrnutí

Diplomová práce rozebírá jednotlivá ochranná opatření, která jsou v českém trestním právu upravena. Jedná se o ochranné léčení, zabezpečovací detenci, zabránění věci, zabránění části majetku a ochrannou výchovu. Ochranná opatření jsou druhem trestních sankcí.

Diplomová práce je rozdělena do osmi kapitol, ve kterých je postupně rozebrán pojem ochranných opatření, dále je každému jednotlivému opatření věnována jedna kapitola členěná do mnoha podkapitol pro větší přehlednost. Pro důkladné zpracování diplomové práce a pochopení inspirace našeho právního systému je v následující kapitole provedena komparace se dvěma právními systémy, německým a slovenským. Následuje kapitola, ve které se autorka zaměřila na aplikační praxi, tedy provedla výzkum v psychiatrické léčebně v Bohnicích. V předposlední kapitole jsou úvahy *de lege ferenda*, zhodnocení problémů a návrhy jejich řešení. Tato se zabývá pouze ochranným léčením a zabezpečovací detencí. Následuje závěr, ve kterém je shrnuta aktuální právní úprava a podstatné body její možné úpravy, bibliografie, shrnutí, klíčová slova a přílohy, které obsahují dotazník a statistické údaje.

Summary

The diploma thesis analyses the protective measures which are regulated in the Czech criminal law. The protective measures are the protective treatment, security detencion, seizure of a thing, seizure of a part of the property and the protective rehabilitation. The protective measures are one half of the criminal sanctions.

The diploma thesis is divided into eight chapters, in which the term of the protective measures is analysed, then one chapter is inscribed to every protective measure. The chapters are structured into the subchapters for better lucidity. For better processing of the diploma thesis and for better understanding of the Czech legal system, there is a comparison of the Czech legal system to German and Slovak criminal law. In the next chapter, the author focused on the practice of the protective measures, therefor she made a research in Mental Treatment in Bohnice, Prague. *De lege ferenda* considerations are in the penultimate chapter, together with the problem evaluation and the concepts of the solution of these problems. This chapter focuses only on protective treatment and security detention. The last chapter is the conclusion, where the current legal regulation is summarized with the essential points of its adjustment, bibliography, summary, key words and the attachments with the survey and statistics.

Klíčová slova

Ochranná opatření, trestní sankce, ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabrání věci, zabrání části majetku, ochranná výchova, český právní systém, trestní právo, Spolková republika Německo, Slovenská republika

Key words

Protective Measures, Criminal Sanctions, Protective Treatment, Security Detention, Seizure of a thing, Seizure of a part of the property, Protective rehabilitation, Czech Legal System, Criminal Law, Federal Republic of Germany, Slovak Republic